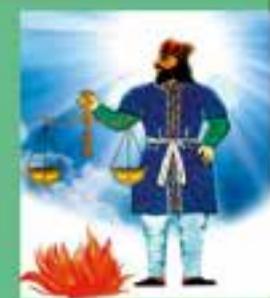

СОЛИ ЧАВОНОН - СОЛИ МАСЪУЛИЯТ

ИНСОН, ҲУҚУҚ ВА ОЗОДИҲОИ ӮАРЗИШИ ОЛӢ МЕБОШАНД

МИНБАРИ ХУҚУҚШИНОС

НАШРИЯИ ФАКУЛТЕТИ ҲУҚУҚШИНОСИИ ДМТ **** № 8-9 (62-63) 23-ЮМИ МАЙИ СОЛИ 2017, СЕШАНБЕ

Дар ин шумора:

ДАЛЕРӢ КУН, КИ
МАЙДОН АЗ ДАЛЕР АСТ!

Сах. 2

НАҚШИ ПЕШВОИ
МИЛЛАТ ДАР БАЛАНД
БАРДОШТАНИ ФАРҶАНГИ
ҲУҚУҚИИ ЧАВОНОН

Сах. 3

ҲОЛАТИ ҲУҚУҚИИ
ИСТИФОДАБАРИИ
ФАЗОИ ҲАВОЙ

Сах. 4

МУАРРИФӢ ВА ҶАЛАСАИ
НАҲУСТИНИ
ИФТИХОӢИ ШӮРОИ
ДИССЕРТАЦИОНИИ
МИЛЛӢ

Сах. 8

ТОҲИРОВ ФОЗИЛ:
«ҲУШБАХТИИ
ШОГИРДОН
ОРЗУИ МАН АСТ!»

Сах. 9

Ҳукумати Тоҷикистон чавононро нерӯи тавони созанда ва пешбарандай ҳамаи соҳаҳои ҳаёти мамлакат меҳисобад ва ҳали мушкилоту масъалаҳои вобаста ба зиндагӣ ва таҳсилу фаъолияти онҳоро ҳамчун самти афзалиятноки сиёсати иҷтимоии худ эътироф менамояд.

Гузашта аз ин, Ҳукумати Тоҷикистон ҳифзу пойдории истиқлолияти миллӣ, бунёди давлати муосиру пешрафта ва рушди ояндаи онро ба иштироки фаъолона ва саҳми бевоситаи чавонон вобаста медонад ва бо истифода аз имконоти мавҷуда қӯшиш мекунад, ки вазъи иҷтимоиву иқтисодии наврасону чавонон мунтазам беҳтар гардида, барои рушди ҳамаҷонибаи онҳо ҳамаи шароити зарурӣ фароҳам оварда шавад.

Дар замони истиқлолияти давлатӣ дар ҷаҳонбинӣ ва назару андешаи чавонон таҳаввулоти кулӣ ба вучуд омада, имрӯз

гуфтору рафтор, одобу ахлоқ ва муносибати онҳо ба зиндагӣ бамаротиб беҳтар гардидааст ва чавонони мо ҳоло дар корҳои давлативу ҷамъияти саҳми арзишманд гузашта истодаанд.

Имрӯз чавонони мо доир ба мағҳумҳои ҳувияти миллӣ, ҳудшиносиву ҳудогоҳӣ ва масъалаҳои ҷамъиятиву давлатӣ назари солиму огоҳона ва диди густурда доранд, ки ин нишонаи возеҳи ташаккулёбии мағкураи соҳибватаний ва ҳештаншиносии насли ояндасози мамлакат мебошад.

Соли чавонон эълон шудани соли 2017 насли чавонро вазифадор месозад, ки дар роҳи андӯхтани илму донишҳои муосир, аз ҳудкунии касбу ҳунарҳои замонавӣ ва ободиву пешрафти Ватан бо ғайрату нерӯи ҷавонӣ ва бо қадамҳои устувор пеш раванд.

Эмомалӣ Раҳмон

НАҚШИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ ДАР БАЛАНД БАРДОШТАНИ ФАРҲАНГИ ХУҚУКИИ ҶАВОНОН

Таърихи башарият борҳо собит кардааст, ки миёни ҳар ҳалқ нафароне пайдо мешаванд, ки метавонанд тавассути ақлу заковат ва ҳисси баланди ватандӯстӣ бар миллати хеш хизматҳои шоистаро анҷом диханд. Одатан, чунин шахсиятҳо дар давроне зуҳур менамоянд, ки ҳалқ ва қавмҳои азияткашида дар марҳилаи ноумедиҳо қарор доранд. Яке аз чунин шахсиятҳои барҷаста, ки тавонист дар як марҳилаи ҳассос миллати тоҷикро аз пароқандагӣ начот дихад, Пешвои миллат Эмомалий Раҳмон мебошад. Нақши ин шахсият дар ҳама соҳаҳо, аз ҷумла дар баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқии ҷомеа, баҳуссус ҷавонон бориз мебошад.

Нақши Пешвои миллатро дар баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқии ҷавонон чунин арзёбӣ намудан мумкин аст:

1. **Дар стандартҳои давлатии таълимӣ, нақшаеу барномаҳои муассисаҳои таълимӣ ҷойгир намудани таълимӣ таддиси фанни асосҳои давлат ва ҳуқуқ, ҳуқуқи инсон.**

Бо ташаббуси Пешвои миллат барои баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқии ҷавонон дар мактабҳо таддиси фанни асосҳои давлат ва ҳуқуқ (синфҳои 8-9), ҳуқуқи инсон (синфҳои 10-11) ва до-

нишгоҳу донишкадаҳо бошад, фанни ҳуқуқ (иҳтиносҳои ғайриҳуқуқшиносӣ) ба роҳ монда шудаст, ки дар заманаи он ҷавонон бо маълумоти асосӣ оид ба давлат ва ҳуқуқ ошно мегарданд.

Дар Паёми имсола бошад, Пешвои миллат Вазорати маориф ва илмро вазифадор намуданд, ки омӯзиши ҳатмии Конститутия ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд»-ро дар барномаҳои муассисаҳои таълимиӣ ба роҳ монад, ки ин тадбир метавонад барои болобурди фарҳанги ҳуқуқии ҳолӣ ба вижжа ҷавонон саҳми беназир дошта бошад.

2. **Пешниҳод намудани қонунҳои миллӣ ва тавасути онҳо мусоидат ба рушди ҷавонон.**

Ба зумраи чунин қонунҳо метавон Қонуни ҶТ «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» ва Қонуни ҶТ «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар ҶТ»-ро дохил намуд, ки ҳуқуқи ташаббуси қонунгузории онҳо ба Президенти ҶТ тааллуқ дорад.

3. **Устувор намудани нақши ҷавонон дар рушди ҷомеа бо роҳи қабули**

қонунгузории маҳсус.

Имрӯз баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқии ҳолӣ, аз ҷумла ҷавонон тавассути механизмиҳои муҳталиф амалӣ шуда истодааст, ки дар ин самт санадҳои меъёрии ҳуқуқии даҳлдор мавриди қабул қарор ғирифтаанд. Масалан, фармони Президенти ҶТ «Дар бораи сиёсати ҳуқуқӣ ва таъминии тарбияи ҳуқуқии ҳолӣ», Консепсияи инкишофи қонунгузории ҶТ (аз 19 феврали соли 2011), Консепсияи сиёсати ҳуқуқии ҷиноятии ҶТ (аз 2 ноября соли 2013), Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқии инсон барои солҳои 2013-2020 (3.12.2012), Барномаи таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони ҶТ барои солҳои 2009-2019 (29.04.2009) ва ғайра.

Ҳамзамон, Пешвои миллат дар Паёми имсолаи худ ба Вазорати адлия, Прокуратураи генералӣ ва Маркази миллии қонунгузорӣ супориш доданд, ки «Консепсияи сиёсати ҳуқуқии ҶТ»-ро таҳия карда, ба Ҳукумат пешниҳод намоянд. Бо ин мақсад аллакай аз тарафи Вазорати адлияи ҶТ ғурӯҳи корӣ ҷиҳати таҳияи консепсия таъсис дода шудааст, ки дар таҳияи он устодони факултети ҳуқуқшиносии ДМТ низ фаъол иштиrok намуданд.

4. **Дар воситаҳои ахбори омма ба роҳ мондани барномаҳои маъри-**

фатӣ, аз ҷумла шарҳу таъзеҳи ҳуқуқу озодиҳои инсон.

Дар Паёми навбатии худ Пешвои миллат вазоратҳои адлия, маориф ва илм, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон, Академияи илмҳо, мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоят ва шаҳру ноҳияҳо, муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва тамоми мақомоти давлатиро вазифадор намуданд, ки бо мақсади баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии ҳолӣ корҳои фаҳмондадиҳиро дар байнӣ аҳолӣ густариш диханд. Дар ин замана дар ҳама шабакаҳои телвизонӣ ва барномаҳои радиоии кишвар барномаҳои маърифатӣ баргузор шуда, дар рӯзномаву маҷалаҳо бошад, мақолаҳои оммавӣ ва илмӣ чоп мегарданд.

5. **Баргузор намудани воҳӯрӣ, мусоидба ва суҳбатҳои рӯ ба рӯ бо ҷавонон.**

Пешвои миллат ҳар сол дар рӯзи ҷавонон, воҳӯрӣ бо зиёёнӣ ва аҳли ҷомеа, ҷашнҳои миллӣ бо ҷавонон суҳбату воҳӯриҳо баргузор намуда, онҳоро дар рӯҳияни ватандӯстӣ, пос доштани арзишҳои миллӣ ва ҳифзи ватан ҳидоят менамоянд.

6. **Мусоидат ба нашри китобҳои динӣ ва дуняёӣ барои баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқии ҷавонон.**

Барои баланд барdoштани маъриfati ҳуқуқии ҷавонон дар тӯли Истиқлoliyati давлатӣ ҷорӣ мусоидати Пешвои миллат китobi Қуръони қарим бо ҳуруфоти кирилӣ нашр гардид ва ройгон паҳн карда шуд. Дар баробари ин як қатор асарҳои Пешвои миллат, ки фароғирандаи таърихи пурғонавати миллати тоҷик, ҷаҳонро ҳизматнишондодаи миллат, муқаддасоти миллат ва роҳҳои ноил шудан ба сулҳу ваҳдати миллӣ аз чоп бароварда шуд, ки воситаи баланд барdoшtани фарҳанги ҳуқуқии ҷавонон мебошад.

7. **Роҳ кушодан ба ҷавонон ҷиҳати ворид гардидан ба ҳизмати давлатӣ.**

Исройл САЛОМОВ
ассистенти кафедраи ҳуқуқи байнамилалӣ

Дар асоси тағириу иловаваҳои Конститутияи ҶТ, ки 22 майи соли 2016 ворид карда шуд, синну соли шаҳрвандоне, ки ба вазифаҳои муҳим ва масъули давлатӣ пешниҳод мешаванд, дар Конститутия яхела, яъне синни 30-солагӣ пешбинӣ гардид, ки ин тағириу иловаваҳо заминаи ҳуқуқӣ барои ҷавонон фароҳам овард, ки дар вазифаҳои масъули давлатӣ фаъолият намоянд.

8. **Муқаррар намудани санаҳои ҷашнӣ баҳри баланд бардоштани мақоми ҷавонон дар ҷомеа.**

Дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи рӯзҳои ид» аз 2 августи соли 2011, №753 23 май – ҳамчун Рӯзи ҷавонон таҷпил карда мешавад.

Яке аз иқдомҳои беҳтарини Пешвои миллат, ки бевосита ба баланд барdoшtани фарҳанги ҳуқуқии ҷавонон нигаронида шудааст, ин эълон намудани соли 2017 ҳамчун соли ҷавонон аст. Иқдоми мазкур аз мо ҷавонон талаб менамояд, ки беш аз пеш масъулият эҳсос намоем.

9. **Фароҳам овардани шароити мусоидат барои ҷавонон ҷиҳати дохил шудан ба донишгоҳу дошишкадаҳои ватанӣ ва ҳориҷӣ.**

Яке аз иқдомҳои Пешвои миллат дар самти баланд барdoшtани фарҳанги ҳуқуқии ҷавонон ин ба таҳсилоти олии фароғирандаи таърихи пурғонавати миллати тоҷик, ҷаҳонро ҳизматнишондодаи миллат, муқаддасоти миллат ва роҳҳои ноил шудан ба сулҳу ваҳдати миллӣ аз чоп бароварда шуд, ки воситаи баланд барdoшtани фарҳанги ҳуқуқии ҷавонон мебошад.

Эътиමоду боварии Пешвои миллатро сазовор бошем ва барои тарбияи ҳуқуқии ҳолӣ пайваста талош намоем.

Зафер САЛИХОВ
муалими калони
кафедраи ҳуқуқи
байналмилали

Фазои ҳавоӣ чун зуҳуроти иҷтимоии ҳаётӣ ҷомеа ва тартиби истифодабарии он дар замони имрӯз нақши муҳимро дар доираи муносибатҳои байни давлатҳо қасб кардааст. Умуман, ҳуқуқи Рими Қадим фазои ҳавоӣро ҳамчун муҳите эътироф мекард, ки барои ҳаёт зарур ва дастрас, яъне дастоварди умумӣ (res communis) аст. Вале, чун имконияти истифодабарии фазои ҳавоӣ бо мақсадҳои тичоратӣ ва ҳарбӣ пайдо гашт, давлатҳо яктарафа ҳуқуқи истиснои ҳу-

ҲОЛАТИ ҲУҚУҚИИ ИСТИФОДАБАРИИ ФАЗОИ ҲАВОӢ

дро оид ба эълон намудани соҳибхтиёрии худ нисбат ба фазои ҳавоӣ чун ҷузъи соҳори таркибии худути худ мустаҳкам намуданд. То замони Ҷанг дуюми ҷаҳонӣ ҳуқуқи байналмилалии ҳавоӣ ҳамчун соҳаи мустақили ҳуқуқӣ ташаккул наёфт буд, балки чун ҳуқуқи авиатсияи гарҷданӣ маҳсуб меёфт. Давлатҳо дар муносибатҳои байналмилалии истифодабарии фазои ҳавоиро бо мақсади анҷом додани парвозҳо ва ҳамлу нақли ҳавоии байни онҳо амалӣ менамуданд.

Бояд гуфт, ки чунин истифодабарии фазои ҳавоӣ бо мавҷуд набудани дигар намудҳои фаъолият дар фазои мазкур алоқамандӣ дошт. Вале, тадриҷан ҳолати ҳуқуқии фазои ҳавоӣ мавқеи мустаҳкамро гирифт ва дар натиҷа ҳар як давлат имконияти истифодай фазои ҳавоии худро махдуд соҳтанд. Яъне, ҳар як қишивари ҷаҳон имрӯз дар қонунгузории ҳеш истиқлолияти истисноӣ ва пурраи

худро нисбат ба фазои ҳавоӣ ҳудудии худ чун принсипи асосии истифодабарии фазои ҳавоӣ мустаҳкам намудаст. Муқаррароти мазкур дар Конвенсияи аввалини бисёртарафа оид ба танзими масъалаҳои истифодабарии фазои ҳавоӣ – Конвенсияи Париж аз соли 1919 таҷассум ёфтаа, ст: «Ҳар як давлат соҳибхтиёрии пурра ва мутлақро дар фазои ҳавоии дар ҳудуди давлати он мавқеъбуда доро мебошад». Минбаъд соҳибхтиёрии дар фазои ҳавоӣ чун асос ва таҳқурсии ҳуқуқи байналмилалии ҳавоӣ баромад кард ва он чун принсипи муҳимми ҳуқуқи байналмилалии ҳавоии имрӯза, дар дигар санадҳои умумиҷаҳонии бисёртарафа – Конвенсияи Чикаго оид ба авиатсияи гражданиӣ аз соли 1944 бори дигар мустаҳкам карда шуд. Мустаҳкамнамоии соҳибхтиёрии дар қаламрави фазои ҳавоӣ маънои эътирофнаи мозоҳии фазои ҳавоии озодро низ дар баҳри қушод ифода

кард.

Муайян намудани фазои ҳавоӣ дар бештар ҳолат ба соҳаи доктринаӣ тааллук дорад. Ю.М. Колосов қайд месозад, ки дар доктринаи ҳуқуқи байналмилалий бартарият бештар ба назарияи баҳодиҳии ҳолати ҳуқуқии фазои ҳавоӣ дода мешавад, ки мутобики он истифодай фазои ҳавоӣ бояд дар асоси принсипҳои асосии умумиҷаҳонии истифодабарии воқеии функционалий (геомарказӣ) ба ҳулоса омаданд, зеро аз ҷиҳати ҷисман тафриқа гузоштан бемантиқ доноста мешавад, чун ҳеч як фазои алоҳида, ба ғайр аз фазои коинот дар маҷмӯъ мавҷуд нест. Чунин назарияи функционалий-ҳуқуқӣ дар Ҳуҷҷати кории аз ҷониби деглатсияи ИҶШС соли 1979 барои баррасӣ дар иҷлосияи 22-и Кумитаи СММ оид ба қайҳон пешниҳодгардида – «Лоиҳаи муқаррароти асосии Қатъномаи Ассамблеяи Генералии СММ оид ба масъалаи гузоштани тафриқа байни фазоҳои ҳавоӣ ва қайҳонӣ ва вазъи ҳуқуқии қисматҳои фазои қайҳонӣ...» инъикоси худро ёфт. Ҳуди ҳамон сол Қатъномаи Ассамблеяи Генералии СММ қабул гардида, вале ҳуҷҷати мазкур омилҳои баҳснокро то ҳол бартараф карда натавонист.

(муштарак ва ё инфиродӣ) оид ба таъмини бехатарии авиатсияи грӯдани байнамилалий ғайриимкон аст.

Сатҳи болоии истифодабарии фазои ҳавоӣ то ҳол дар меъёри ҳуқуқи муқаррароти худро наёфтааст. Дар ҳалли масъала оид ба тафриқа гузоштан байни фазои ҳавоӣ ва фазои қайҳонӣ давлатҳо бо қабули назарияи истифодабарии воқеии функционалий (геомарказӣ) ба ҳулоса омаданд, зеро аз ҷиҳати ҷисман тафриқа гузоштан бемантиқ доноста мешавад, чун ҳеч як фазои алоҳида, ба ғайр аз фазои коинот дар маҷмӯъ мавҷуд нест. Чунин назарияи функционалий-ҳуқуқӣ дар Ҳуҷҷати кории аз ҷониби деглатсияи ИҶШС соли 1979 барои баррасӣ дар иҷлосияи 22-и Кумитаи СММ оид ба қайҳон пешниҳодгардида – «Лоиҳаи муқаррароти асосии Қатъномаи Ассамблеяи Генералии СММ оид ба масъалаи гузоштани тафриқа байни фазоҳои ҳавоӣ ва қайҳонӣ ва вазъи ҳуқуқии қисматҳои фазои қайҳонӣ...» инъикоси худро ёфт. Ҳуди ҳамон сол Қатъномаи Ассамблеяи Генералии СММ қабул гардида, вале ҳуҷҷати мазкур омилҳои баҳснокро то ҳол бартараф карда натавонист.

Ҳулоса, сатҳи болоии истифодабарии фазои ҳавоӣ давлатҳо дар асоси шартномаи байни давлатҳо муқаррар гардида, ҳаҷми он 100-110 км ҳад муайян мешавад.

СИМОШИНОСӢ (ГАБИТОЛОГИЯ)

Дар замони муосир монеаи асосии мақомоти тафтиши пешвакӣ ва қормандони фаврӣ-ҷустуҷӯй ин дарёфтӣ субъекти ҷиноят мебошад. Аз ҳамин лиҳоз габитологияи криминалистӣ барои ошкор карданӣ субъекти ҷиноят, баҳусус барқарор карданӣ симои гумонбаршавандана дар асоси нишондоди шоҳид нақши басо мухимро мебозад. Габитологияи криминалистӣ соҳаи мустақили техникаи криминалистӣ буда, қонуниятиҳои инкишофи аломатҳои статикиӣ ва динамикии зоҳирӣ онҳо одамро бо мақсади муайян намудани қавм ва айнияти одам, истифода бурдани онҳо сирри ҷиноят ва пешгирии ҷинояткорӣ меомӯзад ва дар асоси дарки ин қонуниятиҳо усулҳои мавҷударо инкишофт дода, усулҳои навтарини симошиносии криминалистири кор карда, тавсия менамояд. Яке аз асосҳои муҳимми илмии габитологии криминалистӣ дар инъикосшавандагии узвҳои зоҳирӣ

ри оид, яъне инъикосёбии аломатҳои узвҳои зоҳирӣ он дидা мешавад. Ҳусусияти инъикосшавии аломатҳои зоҳирӣ одам аз он иборат аст, ки байни инъикосшавандо инъикоскунанда масофаи муайян мебошад.

Аз рӯи аломатҳои зоҳирӣ одаме, ки дар хотир, дар шуури дигар одамон, дар наворҳои магнитӣ, видео, кино ва фотосуратҳо инъикос мейёбанд, бо гузаронидани амалҳои гуногуни тафтиши шахси инъикосёфтаро муайян мекунанд. Агар аломатҳои зоҳирӣ одам дар маводи шайъии сабтшуда мавҷуд

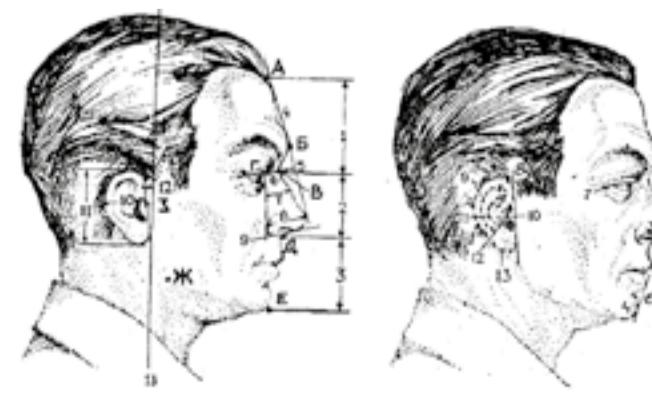
бошад, дар он сурат айнияти одам бо гузаронидани экспертизии криминалистӣ аз рӯи аксоҳо муайян карда мешавад. Дар амалияи ва назарияи криминалистӣ якчанд усулҳои барқарор намудани симои гумонбаршудагон, айборшавандагон, шахсони гумушуда, часади симои шайъии сабтшуда ва гайра маъмул мебошад. Аз ин гуфтаҳо ҷунин бармеояд, ки мутахассис сис нишондоди ҷабрдида ё ин ки якчанд акси монандро гирифта бояд шахсиятро ба тариқи амиқ муайян кунад, яъне барқарор намудани си-

мои гумонбаршуда таввасути пурсиши ҷабрдида.

Моҳияти усули «фоторобот» дар он аст, ки ба шоҳид, ҷабрдида ё ба ҳешшонандони шахси бедарак гумушуда, дар экран узвҳои алоҳидаи симои одам бо узвҳои зоҳирӣ он дар диапозитивҳо, яъне дар навори шаффофи позитивӣ аксёфта нишон дода шуда, аз шиносандаги пурсиши мешавад: «Ба узвҳои айборшавандана монанд аст ё на?» Бояд қайд кард, ки навбати нишон додани қисмҳои симои аз вазъияти тафтиши воబаста мебошад. Аксҳоро то гирифтани ҷавоби мусбате, ки бо ибораҳои «монанд», «такрибан монанд» ё «худи худаш» изҳор карда мешавад, нишон додан лозим мөяд.

Барқарор намудани симои аз рӯи косаи сар бо усули профессор М.М. Герасимов

Суҳан дар бораи он усуле меравад, ки профессор М.М. Герасимов дар асоси қонуниятиҳои инкишофи му-

Акмал ХАЛИФАЕВ
донишҷуҷӯи соли 1,
иҳтиносӣ
экспертизай судӣ

шакҳои бадан вобаста аз устуҳонҳо, симои Абӯабдулло Ҷаъфар бини Муҳаммад Рӯдакиро дар арафаи 1100-солагии зодрӯзи ин аллома барқарор карда буд.

Бо вучуди ин, усули барқарор намудани симои ашҳос аз рӯи устуҳонҳо сарро дар он сурат истифода бурдан мумкин аст, ки бо дигар усулҳои мавҷуда барқарор намудани симои шахси гумонбаршуда ё часади номаълум самар набахшида бошад.

Шогун АМРЕНОВА
ассистенти кафедраи
хукуки нақлиёт ва
хукуки истифодабарии
сарватҳои табии

Об манбаи ҳаёт ва неъмати бебаҳост. Неъматест, ки баҳри тамоми мавҷудоти зинда, аз ҷумла одам ато карда шудааст. Яъне тамоми инсоният ҳукуки аз он истифода карданро дорад. Аммо мутаассифона, бинобар гуногуни сатҳи Замин ва ҷойгиршавии одамон, на ҳар кас метавонад, ки ба об дастрасӣ дошта бошад. Аз ин рӯ, ҷомеаи ҷаҳонӣ, хусусан сарони давлатҳоро мебояд, ки дар натиҷаи ҳамгирии бисёрҷониба ва ягонафиқии умумӣ, баҳри ҳаллу фасли масъалаи норасоии об, ҷораҷӯй намоянд. Танҳо дар ин маврид метавонанд, дар ҳалли мушкилоти норасоии об мусоидат кунанд. Қобили қайд аст, ки ҶТ дар бартарафсозии ин муаммо дар канор набуда, балки яке аз давлатҳои ташабbusкор мебошад. Аз ҷумла соли 2003, бо ташабbusи Президенти ҶТ, муҳтарам Эмомали Раҳмон ба Маҷмаи Умумии СММ пешниҳоди ӯ дар хусуси эълон доштани «Даҳсолаи байналмилалии амал «Об барои рушди устувор», солҳои 2018-2028» бо ҳаммуаллифии 177 кишвари узви СММ қабул карда шуд.

Рӯзи 22-юми декабри соли 2016,

байналмилалии амал «Об барои ҳаёт», солҳои 2005-2015» бо даҳсолаи нав «Даҳсолаи байналмилалии амал «Об барои рушди устувор», солҳои 2018-2028» идома дода шавад. Сабаб аз рушди устувор ном гирифтани ин Даҳсола низ дар он аст, ки масъалаҳои дар Даҳсолаи пеш ҳаллу фаслшуда ва ҳаллу фаслнашуда ошкоркардашуда, дар Даҳсолаи нав ҷиддитар мавриди баррасӣ қарор дода шаванд.

Бояд гуфт, ки барои ҳар як тоҷику тоҷикистонӣ боиси ҳушбактию ифтиҳори бузург аст, ки бо ташабbusи Тоҷикистон ва ғояҳои инсондӯстонai Асосгузори сулҳу вахдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ муҳтарам Эмомали Раҳмон, 21 декабря соли 2016 дар Маҷмаи Умумии СММ пешниҳоди ӯ дар хусуси эълон доштани «Даҳсолаи байналмилалии амал «Об барои рушди устувор», солҳои 2018-2028», ки рӯзи 21 декабря соли 2016 дар Маҷмаи Умумии СММ сурат гирифт, табрик намоям».

Бояд зикр намуд, ки даҳсолаи

нав, як қатор масъалаҳоро дар ҳуд

муттаҳид соҳта, самти ҳамгирии

давлатҳоро баҳри ҳалли онҳо ра-

вона месозад. Яке аз масъалаҳо, ки аз мазмуни ҳадафҳои даҳсола

бармеояд, ин ҳамигорӣ ва ширкат

дар ҳама сатҳҳо барои мусоидат ба татбиқи вазифа ва ҳадафҳои марбут ба заҳираҳои об, ки дар сатҳи байналмилалий мувофиқа шудаанд, мебошад. Яъне, барои иҷрои вазифаҳо, ки дар самти мушкилоти норасоии об муқаррар намудаанд, ҳамгирии умумӣ ба роҳ монда шавад. Дигар масъалае, ки яке аз ҳадафҳои даҳсолаи мазкурро ташкил менамояд, ин роҳандозӣ ва пешбарии барнома ва лоиҳаҳои марбут ба заҳираҳои об мебошад. Ин маъни онро дорад, ки давлатҳо бояд баҳри ҳалли масъалаҳо оид ба заҳираҳои об, барномаҳо ва лоиҳаҳои даҳлдорро таҳия ва татбиқ намоянд.

Умуман, бояд гуфт, ки ҳама он ҳадафҳо, ки дар Даҳсолаи нав пешбинӣ карда шудаанд, баҳри ҳалли масъалаҳои марбут ба заҳираҳои об равона карда шудаанд. Қайд кардан ба маврид аст, ки Даҳсолаи мазкур дар асоси таҳия ва роҳандозии барнома ва лоиҳаҳои даҳлдор, зимни ҳамгирии умумӣ дар самти заҳираҳои об, бояд ба натиҷаҳои даҳлдор ноил гардад. Ҳамчунин ҷои зикр аст, ки ин ҳама аз ташабbusи Тоҷикистон ва Пешвои миллаташ вобаста мебошад. Зеро Тоҷикистон ин ду Даҳсола (яъне солҳои 2005-2015 «Об барои ҳаёт» ва солҳои 2018-2028 «Об барои рушди устувор») ва «Соли байналмилалии ҳамкориҳо дар соҳаи об» эълон доштани соли 2013-ро ба СММ пешниҳод намуд, ки хеле нек пазируфта шуданд.

Аз ин ҳама бармеояд, ки ҶТ дар самти масъалаи заҳираҳои об, дар арсаи байналмилалий бисёр ташабbusкор мебошад. Саволе пайдо мешавад, ки ҷаро ҶТ, ки ҳуд аз норасоии об он қадар танқисӣ надорад, вале боз дар масъалаи мушкилоти об ташабbusкор мебошад? Албатта, барои мо ҷавоби ин савол он қадар душвор нест. Зеро ки ин ҳама на аз норасоии об дар кишвар, балки аз сиёсати хирадмандони Тоҷикистон ва ғояҳои инсондӯстонai Пешвои миллаташ муҳтарам Эмомали Раҳмон мебошад, ки дар партави панду ҳикматҳои бузургони хеш ба роҳ монда шудааст:

Бани одам аъзои яқдигаранд,
Ки дар оғариниши зи як

гавҳаранд.

Чу узве ба дард оварад
рӯзгор,
Дигар узвҳоро намонад қарор.
(Саъдӣ)

Ин ҳама аз он гувоҳӣ медиҳанд, ки ҶТ бо Пешвои хирадманду мардуми шарифи ҳуд, дар иҷрои ӯҳдадориҳои байналмилалий ва пешрафти ҷомеаи ҷаҳонӣ саҳми арзанди хешро гузошта истодааст.

Бинобар ин, ҳар як шаҳрванди ҶТ, аз ҷумла ҷавононро мебояд, ки пайрави сиёсати хирадмандони Пешвои миллат шуда, онро дастгирӣ намоянд ва дар таҳқими сулҳу субот, пешрафту ободии кишвари азизи хеш саҳмгузор бошанд.

УСУЛ ВА ХУСУСИЯТИ ТАРҔУМАИ МАВОДИ ҲУҚУҚӢ

Тарчумай маводҳои ҳуқуқӣ яке аз мушкитарин шаклҳои тарчума ба шумор меравад. Ин бештар ба он бастагӣ дорад, ки ҳангоми тарчумай матнҳои ҳуқуқӣ аз забони модарӣ ба забони хориҷӣ ва барьақс ма-лаҳаҳои муқаррарии тарчумон кифоя нест. Тарчумай ҳуқуқӣ бе дарки дониши маҳсуси соҳаҳои ҳуқуқ дуруст, бе донистани маҳ-сусияти шакли мушаххаси му-носибатҳои ҳуқуқӣ амалӣ карда намешавад. Конунҳои амалкунандаро таҳлил карда, инчунин дорни луғати маҳсус ва ҳусу-сиятҳои истифодаи истилоҳҳои ҳуқуқии хориҷиро дар мавқеаш донистан мухим аст. Дар давоми якчанд аср забонҳои хориҷӣ, аз он ҷумла забони фаронсавӣ нақши муҳимро барои ҳуқуқшиноси бозидашт. Дар асрҳои XIII-XIV (ҳатто то қарib асрҳои XVIII) забони фаронсавӣ яке аз забонҳои ҳуқуқ дар Англия ба ҳисоб мерафт (инчунин солҳои дароз коргузории байн-налмилалӣ) ва вожаҳои бисёре аз забони фаронсавӣ ба забо-ни англisi иқтибос шудаанд, бештари онҳо аз забони лотинӣ сарчашма мегиранд (*chattel, court, domicile, estate, laches, lease, petit, jury, tenant*) амволи манкул, суд, манзили истиқомати доимӣ, ҳолат, шартномаи ичора, ҳайати хурди ҳакамон, иҷоракор). Ҳангоми муқоисаи синонимҳои англisi ва фаронсавӣ ба назар мерасад, ки синонимҳои англisi «гӯфто-ри oddiy» ва мушаххас, сино-нимҳои фаронсавӣ бошанд бештар зеҳнӣ ва мағҳуми умумӣ: (*freedom*) ва *liberty*) *liberté*.

Бо рушди нақши Фаронса дар Аврупо, ба забони ҳукуқи як қатор кишварҳо истилоҳҳои

фаронсавӣ аз соҳаҳои ҳуқуқи байналмилалии ҳусусӣ ва оммавӣ ворид гардидаанд. Аксари онҳо тақрори оддӣ мебошанд: «lettres de créance» (эътимодномаҳо) вақолат» (нозир дар созмони байналмиллалӣ), генеӣ (баргардонидан), өдре public (тартиботи чамъиятӣ) ва ғайра. Имрӯзҳо дар фаъолияти Иттиҳоди Аврупо мавҷи нави таъсири забони фаронсавӣ эҳсос мешавад. Инҳак истилоҳи acquis сəmmunautaire (маҷмӯи ҳамаи санадҳои меъёрии Иттиҳоди Аврупо) аз ҷониби ҳамаи кишварҳои аъзо қабул гардид.

Дар забони русӣ муродифҳои франсавӣ дар вожаҳои зерин ба ҷашм мерасанд: «акция» – «l'actiөn», «арбитраж» - «l'arbitrage», «прокурор» - «le procureur».

Фаъолияти тарҷумон бо соҳаҳои мухталифи ҳаёт алоқа дорад. Ҳар як соҳа ҳусусият ва аломатҳои худро дорост. Баъзан тасаввур кардан душвор аст, ки тарҷумон ба қадом соҳаи дониш дучор мегардад, ҳангоми супориш (фармоиш) барои тарҷума. Одатан, тарҷумони матнҳои бадей кам тарҷумаҳои технику ҳуқуқиро иҷро мекунад ва баръакс. Барои матнҳои техникий ва ҳуқуқӣ тарҷумон уҳдадории бузург дорад, назар ба ягон ҳикояи бадей. Поёнтар, бо мисолҳо мө мөхостем, ки ҳусусиятҳои тарҷумони истилоҳҳои ҳуқуқиро бо дарназардошти талаботи назариявӣ ва роҳҳои зерин мисолҳо биёрем: муродифоти иқтибосӣ, нусха, тарҷумони тафсирӣ ва шаффофият (амик).

шудаанд: congress, constitution, legislature, parlement, président, représentative.

Баъзан якто вожай умумии лотинӣ дар забонианглисӣ якчанд мағхумро медод, аз он сабаб ки иқтибос ба воситаи забонҳои мухталиф сурат мегирифт. Инак, сифати лотинии *legalis* (қонунӣ) дороя шакли *legal* (бевосита аз забони лотинӣ иқтибосҳои фаронсавиро баъзан фарқ кардан душвор аст, дурусттараш мушкил аст фарқи байни иқтибосҳои мустақимро аз бавосита). Масалан, калимай *figure* мустақим-ман тавонист аз лотинӣ (*figura*) ва аз фаронсавӣ *figure* гузарад. Азнавтасъисёбии шахси ҳукуқӣ (*La réorganisation de la personne civile*) Прокурори генералӣ (Procureur m. Général).

Шуморай прокурорхой генералй ба миқдори судҳои аппелятсионӣ баробар аст, ҳамчунин прокурори генералй дар назди Суди кассатсионӣ. Ба прокурори генералй дар назди суди аппелятсионӣ прокурорхой судҳо бевосита тобеъ мебошанд, ки ба минтақаи суди аппелятсионии мазкур дохил мешавад. Гузашта аз ин прокурорхой генералй дар назди судҳои аппелятсионӣ ба прокурори генералии суди кассатсионӣ тобеъ нестанд. Дар амалигардонии вазифаҳои мансабӣ ба прокурори генералӣ адвокатҳои генералӣ (*advocat m. général*) ва ёрдамчиён (*substitut m. général*) ҳамкорӣ мекунанд. Ҳангоми шурӯъ ба тарҷумаи ибораҳои «суди арбитражӣ» тарҷумоне, ки кадамҳои на-

хустинро мегузорад аз намунаҳои зерин истифода мебарад: «cour d'arbitrage», «cour arbitrale», «jurisdiction arbitrale», «tribunal d'arbitrage», »tribunal arbitrale», «arbitrage». Ин гуна намунаҳои зиёд ба тарҷумон душвории бештар меоварад.

Дар шароити норасои вақт масъалаи интихоби ибора ё во- жай дурусттар зуд ва бештар истифода шудани намуна дар матнҳои ҳукукӣ ҳал карда мешавад. Дар байнӣ намунаҳои овардашуда бештар инҳо истифода мешаванд: «tribunal d'arbitrage» (tribunal arbitral),

«juridiction d'arbitrage» ва «arbitrage». Намунаҳои номбаршуда мутобикиати бештар доранд. Мо аз қатори намунаҳои истилоҳотӣ «сœur d'arbitrage» истисно кардем, чунки дар забони фаронсавӣ дар ибораҳои истилоҳотӣ (истилоҳот-шиносӣ) решай асосӣ «сœur» (суд) бештар бо сифати «internationale», «européenne», «cour international d'arbitrage» (Арбитражи байналмилалӣ), (суди байналмилалии арбитражӣ) «Cour européenne d'arbitrage» (Арбитражӣ Аврупой, Аврупои арбитражӣ) меоянд. Ба файр аз ин ибора «Сœur d'arbitrage» расман то 7 май соли 2007 суди Конституцисионии Белгия ном дошт. Таваҷҷухи моро бештар арбитражи дохилий - фаронсавӣ ҷалб мекунад, на ин ки байналмилалӣ. Мисолҳои дар боло номбаршуда ба мо равшан нишон медиҳанд, ки тарҷумони адабиёти ҳукуқӣ дар интихоби ин ё он истилоҳҳо душворӣ мекашад.

Ҳамон тавре ки хотиррасон карда будем, худомўзӣ, дониш ва интихоби дурусти сарчашмаҳо ва донистани хуби маводи тарҷумашаванда зарур ва муҳим аст.

Газиева Х.Х.
дотсенти кафедраи
забонхой хоригий

**Зайнiddинов С.Ф.
муаллими калони
кафедра**

Очилдиев А.Э.
омӯзгори ДҴТИ ва
БКСМ дар шаҳри Душанбе

Хуснуддин САИДОВ
ассистент кафедраи
ҳукуки граждани

Имрӯз яке аз мастьалаҳои мухимми сатҳи ҷаҳонӣ таъмини дастрасии аҳолии кураи замин ба оби тозаи нӯшоқӣ ба ҳисоб меравад. Мастьалаи мазкур солҳост, ки мавриди баррасии ҷомеаи ҷаҳонӣ қарор гирифтааст. Норасони оби тозаи нӯшоқӣ ба ҷони ҷандин миллион нафар аҳолии ҷаҳон таҳдид карда истодааст. Мушоҳидаҳо нишон медиҳанд, ки дар ҷандин давлатҳо аз норасони оби тозаи нӯшоқӣ махсусан кӯдакон ба ҳалолат расида истодаанд. Ин ҳолат албатта ягон давлатро набояд бетарраф гузорад. Тамоми давлатҳо оид ба аз байн бурданӣ ин таҳдид ҷораҳои муассир андеша истодаанд. Аз рӯи маълумотҳо имрӯз дар ҷаҳон қарib 750 миллион одам аз дастрасӣ ба оби тозаи нӯшоқӣ таъқисӣ мекашанд. Зиёда аз 2,5 миллиард сокини сайёра аз шароити муданд, ки дар Тоҷикистон, ки қарib 60 фоизи захираҳои оби минтақа ташаккул меёбанданд дар давоми 30 соли охир аз 14 ҳазор пиряҳ зиёда аз 1000 пиряҳ аз байн рафтаст. Тодрафт кам гардидан захираван обҳои зеризаминӣ низ ба проблемаи ҷиддӣ табдил ёфтагӣ аст. Тибқи баязе пешгӯиҳо то соли 2025 беш аз сеяки аҳолии курраи Замин аз нарасидани об танқисӣ ҳоҳад кашиҷава то соли 2050 аҳолии сайёра имконияти пурра таъмин на мудани талаботи худро ба об наҳоҳад дошт (аз суханронӣ дар иҷлосияи 65-уми Мачҳо май Кулли СММ, 23.09.2010). Маълумоти мазкур гувоҳӣ аз таъсиррасонии минбаъда ба таъмини дастрасии аҳолӣ ба оби тозаи нӯшоқӣ медиҳад.

Дастрасии аҳолӣ ба оби тоҷини нӯшоқӣ имкон медиҳад, ки сиҳатии аҳолӣ таъмин гардиҷад.

ДАСТРАСИИ АХОЛЙ БА ОБИ ТОЗАИ НҰШОКЙ

Тибқи арзёбии коршиносон, шуморай ахолии сайёра то соли 2050 зиёда аз 9 миллиард нафарро ташкил дода, ба афзоиши истеъмоли об боис мегардад. Бар асари таъсири тағириёрбии иқлим дар давраи зикршуда аллакай зиёда аз 50 фоизи ахолии ҷаҳон бо мушкини норасони об рӯ ба рӯ мегарданд. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ муҳтарам Эмомали Раҳмон дар яке аз баромадҳояш дар иҷлосиёни 65-уми Маҷмаа Кулли СММ иброз намуданд, ки дар Тоҷикистон, ки қарид 60 фоизи заҳираҳои оби минтақа ташаккул мейёбанд, дар давоми 30 соли охир аз 14 ҳазор пиряҳ зиёда аз 1000 пиряҳ аз байн рафтааст. Тоҷрафт кам гардидан заҳираи обҳои зеризамий низ ба про-

чамъияти рушд кунанд. Агар торафт дастрасии ахолии ҷаҳон ба оби тозаи нӯшокӣ кам гардад, зиёд шудани бемориҳои сирояти, фавти ахолии осоишта, аз инкишоф боз мондани иқтисодиёт ба вуқӯъ мепайвандад. Аз ин рӯ, тамоми ахолӣ, давлатҳои ҷаҳон, ташкилотҳои миллию байналмилалиро зарур аст, ки дар ҳамшарии ва ҳамbastagии якдигар фаъолият намуда, ҷороҳои судманд баҳри бартариф кардан таҳдидҳо барои камшавии заҳираҳои оби тозаи нӯшокӣ андешанд. Масъалаи камшавии дастрасии ахолӣ ба оби тозаи нӯшокӣ танҳо масъалаи дохили барои худи Тоҷикистон нест, ин масъалаи хислати ҷаҳонӣ касб карда, ахолии томоми давлатҳоро таҳдид менамояд.

блемаи чиддӣ табдил ёфтаст. Тибқи баъзе пешӯйҳо то соли 2025 беш аз сеяки аҳолии курраи Замин аз нарасидани об танқисӣ хоҳад кашид ва то соли 2050 аҳолии сайёра имконияти пурра таъмин на мудани талаботи худро ба об наҳоҳад дошт (аз суханронӣ дар иҷлосияи 65-уми Мачмай Кулли СММ, 23.09.2010). Маълумоти мазкур гувоҳӣ аз таъсиррасонии минбаъда ба таъмини дастрасии аҳолӣ ба оби тозаи нӯшкӣ медиҳад.

Дастрасии аҳолӣ ба оби тозаи нӯшкӣ имкон медиҳад, ки сиҳатии аҳолӣ таъмин гарди-

Бевосита Ҳукумати ҶТ бо ҷалби соҳибкорон ва ташкилотҳои байналмилалӣ қисм ба қисм аҳолии дехотро низ ба оби тозаи нӯшкӣ таъмин карда истодааст. Тавре ба ҳамагон маълум аст, дар шаҳру ноҳияҳои мамлакат корхонаҳои обтатъминкунӣ ва соҳторҳои алоҳидан тоза ва безарар гардонидани об ташкил шуда истодаанд. Ин ҳама бевосита аз мубрамияти масъалаи мазкур ва яке аз самтҳои аввалиндараси фаъолияти давлату ҳукумати мамлакат будани он дарак медиҳад. Аз тарафи Ҳукумати ҶТ дар ин баҳш як қатор барно-

анд, ки яке аз онҳо «Барномаи беҳтар намудани таъмини аҳолии ҶТ бо оби тозаи нӯшоқӣ барои солҳои 2007-2020» мебошад, ки бевосита барои бартараф намудани камбудиҳои ҷойдошта ва таъмини муътадили аҳолӣ ба оби тозаи нӯшоқӣ равона гардидааст. Барномаи мазкур бо қарори Ҳукумати ҶТ аз 2-юми декабри соли 2006, таҳти №514 тасдиқ гардидааст. Дар вобастагӣ бо барномаи мазкур давра ба давра камбудиҳои соҳаи таъмини дастрасии аҳолӣ ба оби тозаи нӯшоқӣ бартараф гардида истодаанд.

Мубрамияти масъалаи об дар сайёрапо эҳсос намуда, Пешвои миллат, мӯхтарам Эмомалий Раҳмон пайваста дар тамоми суханрониҳои худ ҳам дар дохил ва ҳам дар хориҷи кишвар дикқати роҳбарони кишварҳо ва ташкилотҳои бону-фузи ҷаҳониро ба масъалаи таъмини дастрасии аҳолӣ ба оби тозаи нӯшкӣ ҷалб менамояд.

Мояд.
Аз соли 2000 инчониб пай-
васта ташаббусҳои Ҳукумати
ҶТ таҳти роҳбарии бевоситан
Асосгузори сулҳу ваҳдати мил-
лӣ – Пешвои миллат, Прези-
денти ҶТ, муҳтарам Эмомалий
Раҳмон аз ҷониби чомеаи
чаҳонӣ пуштибонӣ меёбанд.
Бо ташаббусҳои ҶТ соли 2003
Соли байналмилалии оби тоза,
солҳои 2005-2015 даҳсолаи
байналмилалии амалиёт «Об

байналмилалии ҳамкорӣ дар соҳаи об эълон гардианд. Нисбат ба ҳар яке аз ин ташаббусҳои мазкур Қатъномаҳои СММ қабул гардидаанд. Ташаббуси навбатии Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дигарбора чомеаи ҷаҳониро аз мубрам будани масъалаи об ҳуҷдор намуд. Даҳсолаи навбатии байналмилалий таҳти унвони «Об барои рушди устувор» барои солҳои 2018-2028, ки бо ташаббуси бевоситай Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аввалин маротиба дар Форуми ҳафтуми умумиҷаҳонӣ оид ба масъалаҳои об дар шаҳри Тегуи Ҷумҳурии Кореяи Ҷанубӣ 12-уми апрели соли 2015 ироа шуда буд, яқдилона аз ҷониби чомеаи ҷаҳонӣ пазируфта шуд. Махсус ба ин масъала аз тарафи СММ Қатънома қабул гардид, ки дар он мақсади эълони даҳсолаи навбатӣ ва вазифаҳои давлатҳои аъзоӣ ин ташкилоти бонуфуз дар вобастагӣ ба таъмини рушди устувор мухаррар гардидаанд.

Бешубҳа таъмини оби тозаи нӯшоқӣ, ки ба талаботи стандартиҳо давлатӣ ҷавобгӯ мебошад, инкишифоӣ минбайдаи тамомии соҳаҳои ҳаётан муҳимми давлат (сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ)-ро имконпазир мегардонад. Аз ин рӯ, андешидани ҷораҳои муассиср дар бахши таъмини оби тозаи нӯшоқӣ муҳим ва сарии-

Политические и экономические преобразования, проводимые в нашей стране с конца XX века, коренным образом изменили все сферы жизнедеятельности общества Республики Таджикистан. Суверенный Таджикистан, который еще в 90-е годы прошлого века пережил трагический период противостояния экстремизму и на этом пути потерял десятки тысяч жизней. Однако славный народ независимого Таджикистана больше не позволит, чтобы кто-то, как в 90-е годы прошлого века, путем интриг и подстрекательства нарушил его спокойную и мирную жизнь и вывел наш созидательный народ из русла благоустройства и созидания.

Каххоров Д. Г.
ассистент кафедры уголовного процесса и
криминалистики
Волгоградского
государственного
университета

Садоншоев Д.
адъюнкт 1 года Волгоградской Академии
МВД России,
старший лейтенант
милиции Республики
Таджикистана

Маджидзода Ш. Х.
старший помощник
прокурора Айнийского
района Республики
Таджикистана,
юрист 3 класса

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ БОРЬБЫ С РЕЛИГИОЗНЫМ ЭКСТРЕМИЗМОМ НА ПОСТСОВЕТСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ

(НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН)

В рамках процессов глобализации преступления экстремистской направленности приобрели межгосударственный характер, свидетельством чему является возникновение большого количества международных экстремистских организаций. Следовательно, переход преступлений экстремистской направленности с национального на международный уровень является показателем укрепления позиций таких организаций, а также фактором, влекущим рост совершаемых ими деяний.

В связи с этим, борьба с экстремизмом для постсоветских государств относится к числу наиважнейших проблем. С учетом последних происходящих событий в мире, проблема экстремизма стала одной из сложных и значимых, не только для постсоветских государств, но и для всего мирового сообщества: на земном шаре нет таких стран, в которых бы различного рода конфликты не рассматривали как проявление экстремизма.

В обычном словоупотреблении под термином «экстремизм» понимается крайнее проявление каких – либо взглядов, высказываний или действий. Экстремизм может быть политическим, религиозным, экономическим, социальным и т. д. В рамках проводимого исследования, мы уделяем внимание борьбы с одним из видов экстремизма – религиозный экстремизм, который в настоящее время является наиболее опасным в плане нарушения норм шариата и в целом религиозных интересов мусульманам всего мира.

Необходимо отметить, что в научной доктрине и на законодательном уровне отсутствует единый подход к понятию «религиозного экстремизма». Отсутствие такого рода понятия на законодательном уровне, иногда в правоприменительной практике приводит к разрушениям не только мирного отношения, но и ослабляет доверие верующего человека к правоохранительным органам и в целом государству. В научной литературе под религиозным экстремизмом большинство подразумевают религиозно – мотивированную или рели-

гиозно – камуфлированную деятельность, направленную на насилиственное изменение государственного строя или насилиственный захват власти, нарушение суверенитета и территориальной целостности государства, на возбуждение в этих целях религиозной вражды и ненависти.

Важно отметить, что религия не может выступать первопричиной возникновением каких-либо конфликтов. Поскольку, мировые религии (ислам, христианство, буддизм) основаны на терпимости и человеколюбии, не являются агрессивными по своей сути, не призывают напрямую к вражде к инаковерующим. Однако есть религиозные течения, которые прямо оправдывают насилие и жестокость. Стоит акцентировать внимание на том, что первоначально человек, пришедший в экстремистскую организацию, может и не являться экстремистом, однако становится им постепенно, посредством участия в ее деятельности. Поэтому экстремисты, сначала под видом обучения исламу распространяют экстремистские идеи, а потом организуют группы и, наконец, создают организации, цель которых уже не обучение исламу и уважению исламского мира, а, наоборот, уничтожение мирного населения и мусульман. И не случайно утверждают, что религиозный экстремизм в таком плане это и есть идеология и практика некоторых течений, групп, отдельных деятелей в конфессиях и религиозных организациях, характеризующаяся приверженностью крайним толкованиям вероучения и методам действия по реализации поставленных целей, распространением своих взглядов и влияния.

В зависимости от поставленных целей религиозные экстремистские организации осуществляют свою деятельность в разных формах. В настоящее время для некоторых постсоветских республик, в том числе, Киргизстана, Узбекистана и Таджикистана, религиозно-политический и религиозно – социальный формы деятельности направлены на изменение социально – экономической системы государства. Примером может стать возникновение радикаль-

ной экстремистской организаций под названием «Исламское государство» или «ИГИЛ». За последние 2 – 3 лет привлекли в свою организацию несколько тысяч человек и вооруженным путем пытаются создать независимое государство. Например, в Ошской и Джалаал-Абадской областях Республики Киргызстан активно действовала экстремистская организация Хизб-ут-Тахрир. Члены этой организации были задержаны и осуждены по ст. 299 УК Киргызской Республики, предусматривающей наказание за возбуждение религиозной, расовой и национальной вражды. Именно такие случаи повторяются в Хатлонской и Сагдианской областях, а также ряде других районов и городов Республики Таджикистан. В 2015 г. партия Исламского Возрождения Таджикистана (ПИВТ) была признана экстремистской организацией. Позже правоохранительными органами Республики Таджикистан было задержано более 20 членов партии. Стоит отметить, что религиозные экстремистские организации Хизб-ут-Тахрир и ПИВТ не являются единственными источниками опасности для постсоветских государств, в том числе для Киргизстана, Узбекистана и Таджикистана. Также активно действует экстремистская организация Ваххабистов. Одно из важных образующих положений в идеологии ваххабитов является джихад. Ведение джихада в отношении неверующих вменяется в обязанность каждому мусульманину. Поскольку неверующими (кафирами) объявляются все, кто не согласен с ваххабитами, то джихад ведется против всех не ваххабитов, но, в первую очередь, против мусульман, не разделенных мировоззренческие установки приверженцев «чистого ислама».

Другая форма деятельности религиозных экстремистских организаций, которая является наиболее опасной для постсоветских государств это религиозно – социальная. Такая форма деятельности направлена на изменение социально – экономической системы государства. Примером может стать возникновение радикаль-

ной экстремистской организаций под названием «Исламское государство» или «ИГИЛ». За последние 2 – 3 лет привлекли в свою организацию несколько тысяч человек и вооруженным путем пытаются создать независимое государство.

С 2006 по 2016 г. Верховный суд Республики Таджикистан на основе заявлений Генерального прокурора Республики Таджикистан принял многочисленные постановления о признании экстремистской деятельности некоторых организаций и партий, действующих на территории Таджикистана и за ее пределами. В их числе: «Аль-Каида»; «Исламское движение Восточный Туркестан»; «Исламская партия Туркестан»; «Исламское движение Талибан»; «Исламское движение Узбекистан»; «Хизб-ут-Тахрир»; «Братья – мусульмане»; «Лашкарэ – Тайба»; «Джамаат Таблиг»; «Исламское общество пропаганды»; «Свободный Таджикистан»; «Салафия»; «ПИВТ»; «Исламское государство» и т.д.

Таким образом, не разработанность в современном праве эффективных мер противодействия преступлениям религиозной экстремистской направленности, порождает резкий всплеск таких деяний, ставящих под угрозу безопасность не только государства, на территории которого они совершаются, но и всего мирового сообщества. В целях свержение таких негативных явлений и обеспечения безопасности людей считаем целесообразно, разрабатывать новые меры против экстремистских организаций:

1) Обновить законодательство, в частности Уголовный кодекс Республики Таджикистан (УК РТ). Поскольку УК РТ является одним из основных орудий, в котором законодатель предпринял попытку решить вопрос об ответственности за многие ранее не известные деяния, получившие значительное распространение в современных условиях.

В этой связи Лидер нации, Президент Республики Таджикистан, уважаемый Эмомали Рахмон от 20 января 2016 года, обязывал правоохранительных органов всесторонне анализи-

ровать и рассмотреть установки Уголовного кодекса и других соответствующих законов в связи с этими вопросами и представить конкретные заключения Правительству по внесению необходимых изменений и дополнений в них.

2) Усилить надзор со стороны правоохранительных органов среди несовершеннолетних детей. Особое внимание следует уделять социализации несовершеннолетних, при этом главная роль должна отводиться семье, так как первичная социализация ребенка осуществляется именно в ней. И если этого не происходит, ребенок не только отчуждается от общества, но и не усваивает общепринятых нравственных ценностей, что влечет за собой возникновение приверженности к крайним, то есть радикальным, способам решения возникающих проблем.

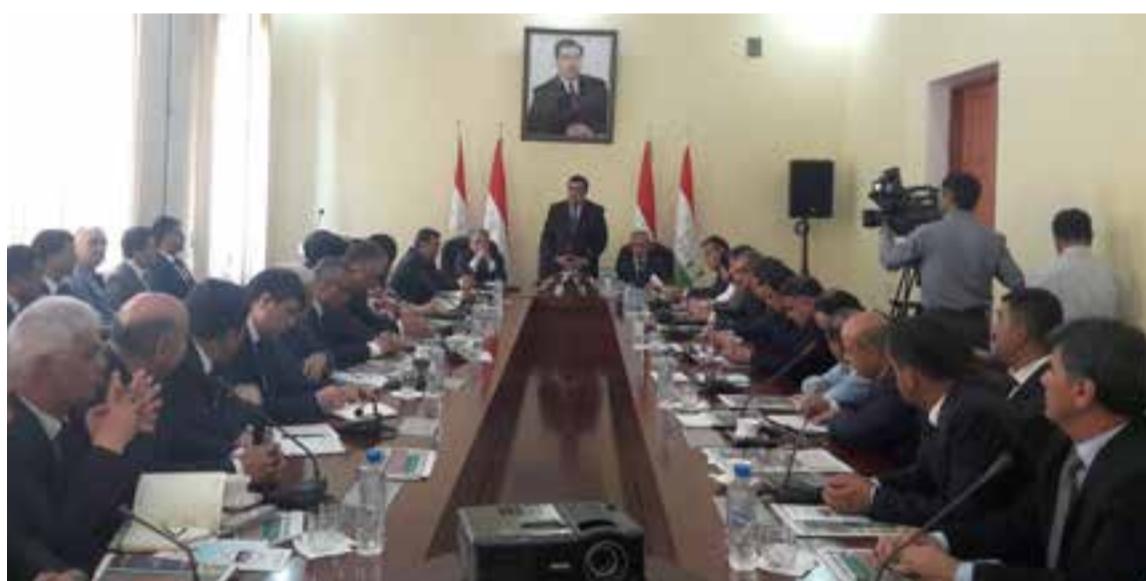
3) В целях уважения к другим религиям считаем приемлемо, ввести учебную дисциплину «Религиоведение» в системе образования Республики Таджикистана. С этой целью Министерство образования и науки Республики Таджикистан необходимо придется разрабатывать новая учебная программа, которая охватывает не только мусульманские нормы и традиции, но и также других религий, таких как христианство. В таком случае считаем целесообразно в процессе разработки учебной программы, привлекать специалистов из Комитета по делам религии, Муфтият Таджикистана, Русской православной церкви и представители других религиозных организаций. Что касается реализации данной программы, то, по нашему мнению, необходимо преподавать с 9 по 10 классов.

4) Необходимо ввести в программу подготовки и повышения квалификации судей, сотрудников МВД и прокуратуры, учебные курсы по основам ислама, шариата и мусульманско-правовой культуры. Кроме того, в системе учреждений юстиции, правосудия, МВД и прокуратуры полезно создать структуры, осуществляющие религиоведческую экспертизу, в том числе по вопросам ислама.

Санаи 16-уми майи соли ҷорӣ дар ДМТ муаррифӣ ва ҷаласаи ифтиҳии нахустин Шўрои диссертационии миллӣ 6D.KOA-002 барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисос доир ба ихтисосҳои 6D030100 - Ҳуқуқшиносӣ, 6D030200 - Ҳуқуқи байнамилалӣ ва 6D030300 - Фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ, ки бо фармони Комиссияи олии атtestатсионии назди Президенти ҶТ аз 27 апрели соли 2017, №15 таъсис ёфта буд, баргузор гардид. Дар маросими муаррифӣ ва ҷаласаи нахустини Шўро намояндагони Дастгоҳи иҷроияи Президенти ҶТ, роҳбарони мақомоти баландпояи низоми судии қишвар, Прокуратураи генералӣ, Академияи илмҳои ҶТ, раиси Комиссияи олии атtestатсионии назди Президенти ҶТ, роҳбарони дигар

МУАРРИФӢ ВА ҔЛАСАӢ НАХУСТИНИ ИФТИҲИИ ШЎРОИ ДИССЕРТАЦИОНИИ МИЛЛӢ

муассиса, ташкилот ва мақомоти давлатӣ, нағояндагони муассисаҳои таҳсилоти олии касбии қишвар, аъзоёни Шўро ва нағояндагони вакоити аҳбори омма иштирок доштанд. Ҕласаро бо сухани ифтиҳӣ ректори ДМТ, узви пайвастаи Академияи илмҳои ҶТ, доктори илмҳои филологӣ, профессор Имомозода М.С. ҳусни оғоз бахшид. Зимни ироаи сухани муқаддамотии хеш мавсуз изҳор дошт, ки таъсиси Шўрои диссертационии миллӣ 6D.KOA-002 барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисос доир ба ихтисосҳои 6D030100 - Ҳуқуқшиносӣ, 6D030200 - Ҳуқуқи байнамилалӣ ва 6D030300 - Фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ дар назди ДМТ яке аз арзишмандтарин ва бузургтарин дастоварди Донишгоҳ дар замони

соҳибхтиёрии давлатӣ маҳсуб ёфта, аз сиёсати созандай маорифпарварони Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти ҶТ, муҳтарам Эмомалий Раҳмон сарчашма мегирад. Дар идомаи сухани хеш изҳор доштанд, ки минбаъд бидуни ягон маҳдудият қулли аспирантон, унвончӯён, муҳаққикон ва докторантон метавонанд дар Шўро аз рӯйи се самт рисолаҳои докторӣ ва дар 11 самт рисолаҳои номзадӣ дифӯ намоянд. Бо қаноатмандӣ аз фаъолияти Шўрои қаблии муштраки диссертационӣ дар соҳаи илми ҳуқуқшиносӣ ёдовар шуда, афзуданд, ки танҳо давоми солҳои 2011-2016 дар умум 62 нафар ба ҳимояи рисолаҳои номзадиву докторӣ (52-рисолаи номзадӣ, 10-рисолаи докторӣ) мушарраф гаштанд. Ҕовофиқи

маълумотҳои расмии бахши аспирантура ва докторантураи Донишгоҳ имрӯз беш аз 100 нафар аспирантону үнвончӯён, докторантону муҳаққикони болаёқат дар мавзӯъҳои муҳталифи илми ҳуқуқшиносӣ, ки барои пешрафти соҳаҳои гуногуни хоҷагии ҳалқи мамлакат мусоидат менамоянд, тадқиқотҳои илмӣ бурда истодаанд. Таъсиси Шўро дастоварди беназир барои муаррифии илми ҳуқуқшиносии миллӣ буда, умедворӣ назанд, ки бо кӯмаку дастгирӣ, ҳидояту роҳбарии аъзоёни Шўро беҳтарин донишмандону муҳаққикон дар он ба ҳимояи рисолаҳои номзадиву докторӣ комёб ме гарданд. Дар охир бори дигар ташрифи мөхмонаи олиқадро ба ДМТ хайрамақдам гуфта, аъзоёни Шўро ба фаъоли-

мешиносад. Аз ин рӯ, таъсиси Шўроҳоро як қадами бузург дар роҳи муаррифии миллати тоҷик, илми ҳуқуқшиносии ватаний ва таъмини истиқполияти фазои илмию иттилоотии қишвар ҳисобиданд.

Дар сухани табрикотии хеш раиси Комиссияи олии атtestатсионии назди Президенти ҶТ, доктори илмҳои таърих, профессор Розикзода А.Ш. зикр намуданд, ки таъсиси Шўроҳои миллӣ бо шарофати қасби Истиқполияти давлатӣ ва таъсиси КОА-и назди Президенти ҶТ имкон-пазир гашта, заминаҳои бозътимоди ҳуқуқ-ташкилиро барои инкишофи пешрафти илми миллӣ ва ҳамзамон муаррифии илми тоҷик ба дунё бунёд мегузоранд. Номбурда қулли ҳозиринро ба ин дастоварди нодир шодбош гуфта, аз аъзоёни Шўро даъват ба амал овард, ки ба мазмуну сифати омода кардани рисолаҳои номзадӣ ва доқторӣ, инчунин таҳқиқи мавзӯъҳои рӯзмарраи барои ояндаи давлатӣ миллати тоҷик манфиатбор таваҷҷӯҳи бештар зоҳир намоянд.

Ҳамзамон дар кори ҷаласа ва муаррифии Шўро мөҳмонан, нағояндагони дигар соҳторҳои давлатӣ, идора-ву муассисаҳои ҷумҳурияйи баромад назуда, таъсис ва ба фаъолият оғоз назудани онро дар

ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти ҶТ, Ҷаноби Олий, муҳтарам Эмомалий Раҳмон ба ҳисоб меравад. Мавсуз иброз назуданд, ки ҳар як ҳалқу миллатро маҷбӯ дастовардҳову мероси бую пургановати илмӣ дар ҳазинаи тиллоии фарҳангӣ ҷаҳонӣ

арафаи таҷлили ҷаҳонӣ 20-солагии Ваҳдати миллӣ ва Соли Ҷавонон ҳамчун беҳтарин армӯғони ҷаҳонӣ эътироф назуда, ба кори он пешрафту бурдбори-ро таманно назуданд.

Таҳияи
Изатулло МАҲМУДОВ

ТОҲИРОВ ФОЗИЛ: «ХУШБАХТИИ ШОГИРДОН ОРЗУИ МАН АСТ!»

Таърихи 20-уми майи соли 2017 дар факултети ҳуқуқшиносии ДМТ вохӯрии устодон ва донишчӯён бо устоди вазридаи ҳуқуқ, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор, ака-демики АИ ҶТ Тоҳиров Фозил Тоҳирович баргузор гардид.

Декани факултети ҳуқуқшиносии ДМТ, номзади илмҳои ҳуқуқ, дотсент Раҳмон Д.С. академик Тоҳиров Фозилро ба факултет хайрамақдам гуфта, ўро устоди илми ҳуқуқшиносӣ ва ба ҳайси яке аз шахсиятҳои унвон кард, ки дар рушду нумӯи факултет саҳми беназари худро гузаштааст. «Осори ин абармард барои наслҳои оянда абадӣ хизмат ҳоҳанд кард. Олимоне, ки зери роҳбари устод рисолаҳои номзадӣ

ва докторӣ дифоъ намудаанд, имрӯз дар тарбияи наслҳои баъдӣ ва олимони чавон саҳми арзандай худро гузашта истодаанд. Дар соли чавонон ташкил гардидани вохӯрии мазкур иқдоми хубест, дар тарбияи чавонон дар рӯҳияи эҳтиром ба арзишҳои миллӣ ва насли ка-

лонсол» – қайд намуд декани факултет.

Академик Тоҳиров Фозил хотироти беҳтарини чавонӣ ва қиссаҳои ибраторӣ мурӯзӣ аз рӯзгори худ ва дигар шахсиятҳои барҷаста қисса намуда, аз донишчӯён ва устодон пайваста омӯхтанд ва дар ҷу-

стуҷӯи илм буданро тақозо намуд. Ба андешаи ў барои як олим бузургтарин дастовард эҳтироми ў аз ҷониби шогирдон ва хушбахтии онҳост. Мавсуф таърихи қабули Конститутсияи ҶТ, тасдиқи Парчами давлатӣ ва дигар унсурҳои давлатдории тоҷиконро, ки худ аъзои комиссияҳои даҳлдор будаанд, манзури ҳозирин гардонид.

Донишчӯёни курси 1-ум Азиззода Т. ва Рустамзода Ш. бо қироати шеъру тарона дар васфи устод ва нақши муаллим хотири ҳозирин, махсусан Тоҳиров Ф.-ро хушҳол соҳтанд.

Дар маҷмӯъ устодону до-нишчӯён аз ин вохӯрий таассу-роти нек бардошта, ба устод тансиҳатӣ ва тамоми хушиҷои зиндагиро орзу намуданд.

Таҳияи Ч.САЪДИЗОДА

ПАНДНОМА

Дуруст фикр кун, ки фикр сухан мешавад.

Дуруст сухан гӯй, ки сухан амал мешавад.

Дуруст амал кун, ки амал одат мешавад.

Дуруст одат кун, ки одат хислат мешавад.

Хислати дуруст пайдо кун, ки хислат тақдир месозад.

Ҳар ки ба мум мерасад, сиёҳ мешавад ва ҳар ки муюшират ба шахси ҳавобаланд мекунад, ба он баробар мешавад.

Ба мардум ҳамон тавре рафтор кун, ки бо худат мекунӣ ва ба онҳо ҳамон чизеро биписанд, ки инро барои худат меписандӣ.

Шунидан аз гуфтан бояд ҳамеша бештар бошад.

Дар саволу ҷавоб ва мунозира лутғу ҳуширо бояд риоя кард.

Суханҳои мураккаб ва дақиқ ба қасе, ки фаҳми ў ба он нарасад, набояд гуфт.

Агар сухан мураккабу мушкил афтод, бо мисол онро равшан бояд гардонид.

Мувофиқи фаҳму фаросати ҳариф бояд мунозира намуд.

То напурсанд, сухан набояд гуфт ё суханеро пурсанд, ки ба шумо даҳл надорад.

Хуснора ИКРОМОВА
донишчӯйи соли 1

Дар раванди ҷаҳонишавӣ давлату миллатҳои ҷаҳон ба сармояҳои моддӣ ва маънавии худ меноизанду ифтихор мекунанд. Бузургтарин ва арзишмандтарин сармояни як давлат ва як миллат ҷавонони он мебошанд, ки онро наметавон бо дигар сармояҳо (нафту газ, молу сарват, маъданҳои тилло) муқиса кард.

Ҷавонон дар фарҳанги миллии мо хело ҷойгоҳи баланд доранд, ҷunks ҳар таҳаввул ё инқилобе дар ҷомеа рӯҳ медиҳад, тавассути он аст. Ин аст, ки ҷавонӣ як айёми бисёр муҳим дар ҳаёту зиндагии инсон маҳсуб мейбад. Ҳангоме ки осори илмию адабии ниёғонамонро баррасӣ мемоем, мебинем, ки ба ин қишири ҷомеа диққати виже дода шудааст. Сабаби ин дар он аст, ки насли ҷавон наслест неруманд, ки метавонад таъриҳро рақам бизанд, ҷараёни таъриҳро иваз бинаванд ва таъриҳро бинависад.

Воқеан, давраи ҷавонӣ давраи инқилобу навоварист. Инсон дар ин айём дӯст медорад дидҳои худро муҳакқақ кунад ва боз дӯст медорад маншаи бисёри аз корҳо бошад, то аз назари мусбат забонзади хосу ом гардад. Ҷавоне, ки саросар вучуди ўнишот, ангеза, энержӣ бошад, даст рӯи даст нест, худро муҳмал намедонад, балки худро як унсури фаъол дар ҷомеа мебинад. Замоне ки ў ба зарфи яхшиҳои худ нигоҳ мекунад ва аз онҳо ба дурустӣ истифода менамояд, яқинан метавонад қашоғиятҳо ва ҳаллоқиятҳои мӯъчизаосо ва ҳаркатҳои зебо аз худ ба ҷой бигузорад.

Бисёре аз ҷавонон дар гузашта тавонистанд осори бисёр зебое аз худ дар арсаҳои муҳталиф ба ёд бигузоранд. Масалан дар арсаи қасби илм. Бузургони мо, ки осори наку ва судманду ҷовидо-

Хушбахтона дар қишири ҷавони мо иқдоми лозимаро ҳанӯз аз рӯзҳои нахустини соҳибистиколӣ андешида, татбиқи босамари сиёсати давлатии ҷавонон дар меҳвари фаъолияти Ҳукумати Тоҷикистон қарор дода шудааст. Дар ин замина давлату ҳукумати Тоҷикистон як қатор санадҳои меъёрии ҳукӯқӣ, аз қабили қонунҳои ҶТ “Дар бораи сиёсати давлатии ҷавонон” аз 13-уми марта соли 1992, “Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон” дар таҳрири нав аз 15-уми июляи соли 2004, қарорҳои Ҳукумати ҶТ “Дар бораи таъсис додани Ҷоизаи ба номи Исломи Сомонӣ барои олимони ҷавоне, ки дар соҳаи илму техника корҳои намоён анҷом додаанд”, “Дар бораи Стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон дар ҶТ то соли 2020”, Фармони Президенти ҶТ аз 18-уми июляи соли 2015, таҳти №526 “Дар бораи таъ-

Азимҷон ЧУРАЕВ
донишҷӯи соли чорум

ҶАВОНОН САРМОЯИ БЕНАЗИР ВА БЕБАДАЛИ МИЛЛАТУ ДАВЛАТ ҲАСТАНД

Зиндагии инсонро се марҳала фаро мегирад. Якум марҳилаи тифлият, ки марҳилаи заъфу нотавонист. Дуюм марҳилаи ҷавонӣ, ки онро марҳилаи қувват, яъне марҳилаи энержӣ мегӯянд. Чун ҷавон ҳамроҳи истеъоддҳои фарғон ва тавонҳои зарфи яхшиҳои зиёд мебошад, ў метавонад маншаи таҳаввули азим гардад. Агар мо ба таҳаввулоти ҷаҳон (ҷой таҳаввулоти мусосир) нигоҳ кунем, ба ин натиҷа мерасем, ки парчамбардорон ва пештозони ин таҳаввулот ҷавонон будаанд.

Баъд аз марҳилаи ҷавонӣ, дигар марҳалаи заъфу пирӣ ва сарошебист. Ба қавли бузурге:

**Чун ҷавон будам ба худ
ҳамегуфтам,
Шер, шер бувад, гар
чи пир бувад.
Чун ки пир гаштам,
ба яқин доностам,
Ки пир, пир бувад, гар
чи шер бувад!**

Дар воқеъ, марҳилаи ҷавонӣ ҳамроҳ бо шуру нишот ва умеду ангезааш хело зуд мегузарad. Чун хело тез мегузарad фарҳанги волои ниёғони мо таъкидаш бар ғанимат шумурдан ва таваҷҷӯҳи гузаро будани ин фурсатро кардаанд.

Ҷавонӣ як таваллуди ҷадидест барои инсон баъд аз гузаронидани даврони тифлият, ҷunks дар ин син истеъодд ва назари фикри шахс рушду инкишоф мейбад.

нае боқӣ гузаштаанд, бештарашон дар синни ҷавонӣ ба ин корҳои муҳим сазовор гаштаанд ё онҳоро анҷом додаанд, ки барои ҷавонони мусосир ибратомӯз аст. Ё агар ба амалкарди қаҳрамонони миллати тамаддунофарномон (Исломи Сомонӣ, Фирдавсӣ, Рӯдакӣ, Восеъ, Айнӣ, Нусратулло Махсум ва Эмомали Рахмон ва даҳҳо шахсиятҳои бузург) нигоҳ кунем, онҳо қаҳрамонии азимро боис шуда, барги зарине бар саҳифаҳои таъриҳамон афзузаанд. Ин парчамбардорон ва пештозони миллати боғарҳонги тоҷик ҳамагӣ ҷавон буданд ва дар айёми ҷавонӣ тавонситанд кишити миллатро дар ҳар давру замон ба соҳили начот бирасонанд.

Бояд дар як ҷумла қайд кунам, ки айёми ҷавонӣ як фурсат ва насли ҷавон як таҳдид низ ҳаст. Яъне ҷавонон ҳам метавонанд як фурсат бинанд, ҳам метавонанд як таҳдид. Дар инҷо суоле ба миён меояд, ки вазифаи кист, ки ҷавононро табдил ба як фурсат бинанд ва монеъ бишаванд, то онҳо таҳдид барои ҷомеа нагарданд? Магар вазифаи бузургтарон (волидайн, муаллимин, ҷомеа ва давлат) нест? Ҳаст!

Агар бузургтарон тадбир наандешанду иқдом накунанд, яқинан ин фурсат табдил ба як таҳдид ҳоҳад шуд, ки дигар қобили низом набуда, бомби атомӣ низ дар муқобили таҳдidi ҳатараш ҳеч аст.

сис додани Шӯрои миллии кор бо ҷавонон дар назди Президенти ҶТ ва тасдиқи Низомномаи он” ва ғайраро қабул намудааст, ки мақсади асосӣ таҳқими сиёсати давлатии ҷавонон аст. Асосгузори сулҳу вахдати миллӣ – Пешвои миллат, муҳтарам Эмомали Рахмон, ки роҳбарии давлату ҳукумати Тоҷикистони азизро бар дӯш доранд, бевосита барои ояндаи миллату давлатдории тоҷикон ва ҳусусан ҷавонон, ки ояндаи миллату давлатдории миллиамон ҳастанд, ғамхору тадбирандешанд. Пешвои миллат барои табдил додани ҷавонон ба як фурсат ва дар онҳо таҳаввул додани эҳсоси ватандӯстӣ ва ҳудшиносии миллӣ дар Паёми имсолаи худ ба Маҷлиси Олии ҶТ соли 2017-ро Соли ҷавонон эълон намудан.

Ҷавонон сармояи беназир ва сармояи бебадали миллату давлат ҳастанд. Ҳама (волидайн, муаллимин, ҷомеа) дар қиболи онҳо масъулият доранд ва эълон намудани соли ҷавонон аз ҷониби Асосгузори сулҳу вахдати миллӣ – Пешвои миллат, муҳтарам Эмомали Рахмон ҳадафманд буда, воқеан ин масъулиятро афзун менамояд.

Ҷавонон бояд ҳам бо таълим ва ҳам бо тарбияи комил инкишоф ва рушд дода шаванд, ҷunks онҳо маводи ҳом ва мисли муманд дар дастони муаллимин (мурабиён). Ҷомеа ниёз ба муаллимине дорад, ки дар баробари муаллимӣ боз мурабиу ғамхор ва дилсӯз барои Ватану миллати азизамон бинанд. Танҳо ҷунин муаллимон метавонанд насли ҷавонро ҳам таълиму ҳам тарбият кунанду барои онҳо ҳам улгуи гуфторӣ бинанду ҳам улгуи рафткорӣ.

Агар ҷавонон аз назари фикрӣ, ахлоқӣ, сиёсӣ ва ҳуқуқӣ қавӣ ва неруманд бинанд, миллат қавӣ ва неруманд аст ва миллате, ки ҷавонони оғоҳу неруманд дорад, воқеан он миллати муваффақу сарбаланд ва муқтадирӯ осебнозар аст.

Бояд зикр намуд, ки дар қиболи ҷавонон ҳама масъулият доранд, аммо худо ҷавонон дорони масъулияти бештар ҳастанд. Му ҷавонон бояд ҳар сонияи умри ҷавонии худро ғанимат бишуморем ва аз ин айёми тиллоӣ ва нуронии ҷавонӣ ҳаддиаксар истифода бибарам, то

баъд аз гузаштани ин айём ангушти ҳасрату пушаймонӣ нағазем. Имрӯз вақти он расидааст, ки ҷавонони мо бояд тамоми имконот ва ҳатто ҷони худро дар табаки нангӯ номуси ватандорӣ бигузоранд ва барои рушду пешрафти миллату давлатамон ва дифои он аз ҳар гуна ҳатарҳо ҷизеро дареф надоранд. Ҷавонони мо бояд худашонро бишносанд ва бидонанд, ки чи мавқеъ ва ҷойгоҳе доранд. Ҷавонон ба унвони сутуни ҳаймаи давлату миллат ҳастанд.

Ҷавонон бояд аз ҷунин сифатҳо барҳӯдор бинанд:

1. **Ҳудбоварӣ.** Ҷавонон худро бовар дошта бинанд ва ин ҳудбоварӣ боис шавад, ки ҷавон битавонад муғиф бинанд барои ватану миллат. Давлату миллат низ бояд ҷавонони худро бовар дошта бинанд ва ба онҳо дар ҳар замине майдон бидиҳанд.

2. **Масъулиятпазирӣ.** Масъулиятпазирӣ ба ҷойи масъулиятгӯрезӣ, ки маъмулан баъзе ҷавонон фикр мекунанд, ки ҳамеша бояд тамошогарӣ саҳна бинанд. Баръакс, ҷавонон бояд масъулиятпазир бинанд, бидонанд, ки ин синни бисёр арзишманд ва ояндасоз аст. Яке аз масъулиятҳои бузург дар назди ҷавонон ин аст, ки мувозиб бинанд, дар ин асри фитнаҳо барои гузаштагону ояндагони худ насли ноҳалаф набошанд ва нооромиҳои ҷаҳони имрӯза онҳоро водор созад, ки фидоии ин Ватан, фидоии ин миллат ва фидоии сиёсати хирадмандонаи Пешвои миллат муҳтaram Эмомали Рахмон бинанд.

3. **Такмили шахсият.** Ҷавонон бояд шахсияти худро рушду такмил дигонданд. Такмили шахсият лозим аст. Зоро инсон дар ҷомеа арзишу шахсият пайдо мекунад ва маъмул аст, ки инсон бо як шахсияти рушднёфта наметавонад дар ҷомеа мақбул шаваду масъулият ба ў voguzashtha шавад ва дигарон барои ў шахсияте қоил бишаванд.

Андешаҳои волои Пешвои миллат хуласаи мавзӯй ва фикри шогирдонаи мост: “Ҷавонони мо дар ҳар ҷое, ки бинанд, бояд ҳисси баланди миллати дошта бинанд, бо Ватан, миллат, давлати соҳибистиколӣ худ ва забону фарҳанги миллӣ хеш ифтихор нағоянд ва барои ҳимояи онҳо ҳамеша омода ва ҳушӯру зирақ бинанд”.

ТАНЗИМ – БАРАКАТИ ЗИНДАГӢ

**(Дар партави 10-солагии қабули Қонуни ҆Т
«Дар бораи таизими ањана ва ҷашну маросимҳо дар ҆Т»)**

Ҳар як халқу миллатдоро расму ойин, анъана ва ҷашну маросимҳо мебошад. Миллати тоҷик низ ҳамчун миллати та-маддунофар доро расму ойин, анъана ва маросимҳо мебошад, ки аз гузашта-гон мерос мондааст. Анъана, маросим ва ҷашнҳо маҷмӯи арзишҳои иҷтимо-иву фарҳангии ҷомеа буда, дар ҳаёти ҳарӯзai мо дида мешаванд, ки риоя ва эҳти-роми онҳо қарзи наслҳои баъдӣ ба ҳисоб меравад. Миллати тоҷик аз ҷумлаи миллатҳоест, ки дар ра-ванди ҷаҳонишавӣ аҳами-яти таърихӣ ва иҷтимоиву иқтисодии ҷашн, маросим ва анъанаҳоро дарк карда, онҳоро аз тариқи қонун ҳифз намудааст. Зоро ин ҳама расму русуми тоҷи-ку тоҷикистониён буда, дар хотираи таърихии ҳар халқу миллат то абад боқӣ мемонад.

буд. Воқеан ҳам анъана ва
чашну маросимҳо зарурат
ба танзим доштанд, зеро
дар чомеа тўйю маъра-
каҳое гузаронида мешуд,
ки бисёр харочот ва исрофко-
риро ба миён меовард ва дар
натича тўйю маърака, дафну
азодориро ба бори гарони
зиндагонӣ табдид медо-
данд. Қисме аз шаҳрван-
дон бо сабаби гузарони-
дани маъракаҳо пойбанди
карахтиву ваҳми худ ба
корҳое даст заданд, ки қо-
нун манъ менамояд. Ягона
роҳи баромад аз вазъия-
ти мазкур ин қабули қонун

Бинобар ин, Президенти кишварамон Эмомалий Раҳмон барои таъмини зиндагии осудai ҳалқ ба қонуни маҳсус, ки 8 июни соли 2007 “Дар бораи танзими анъана ва ҷашну ма-росимҳо дар ҶТ” қабул шудааст, имзо гузоштанд.

Дар натиҷаи қабули ин қонун, ки дар асоси таклифи пешниҳоди мардум таҳия шуда буд, ба ҳубӣ аз ҷониби худи ҳалқ риоя гардид. Мувофиқи моддаи 1-и қонуни мазкур, мақсади асосии қабул гардиданаш ин

“ҳимояи манфиатҳои иҷти-
моии мардуми Тоҷикистон,
мусоидат барои гирифта-
ни пеши роҳи ҳароҷоти
зиёдатӣ, ки ба манфиати
иқтисодии шаҳрвандон
зарари ҷиддӣ мерасонд”,
иборат буд.

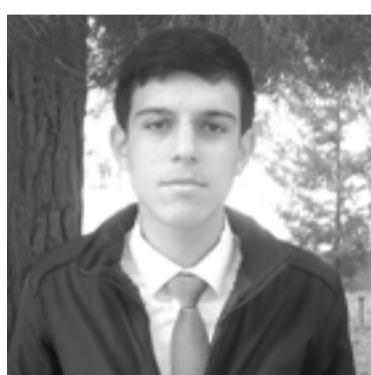
Президенти кишвара-
мон имрӯзҳо барои беҳтар
кардани вазъи иҷтимоӣ,
нест кардани сатҳи кам-
бизоатӣ ва таъмини ша-
роити арзандай зиндагӣ
барои ҳар сокини кишвар
пайваста кӯшиш карда
истодаанд. Ҳамаи ин таҳ-
лилҳо нишон медиҳанд,

Муниса АБДУЛЛОЕВА
денишчүи соли 1

ки Қонуни ҶТ «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар ҶТ» саривактӣ буда, дар шароити болоравии нархи маҳсулоти ҳӯрока манфиатҳои иқтисодӣ ва иҷтимоии шаҳрвандонро ҳифз ва барои амалӣ гаштани стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар ҷумҳурий мусоидат менамояд. Мардум ҳама сарчамъона дар пешравии давлат ва ободонии кишвар саҳми худро гузошта, ҳарчи бештар барои таҳқим ва ҳифзи арзишҳои истиқлолият ва сулҳу Ваҳдати миллӣ саъю қӯшиш доранд. 10-солагии қабули қонуни миллӣ муబорак!

Бурхоналий БУЙДОҚОВ
Лонишшүй соли 1

Меъёри ҳуқуқ андозаи озодии муқарраршуда дар қонун ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ мебошад. Яке аз навъҳои меъёрҳои ҳуқуқ ин меъёрҳо-қоидаҳои рафтор аст. Меъёрҳо-қоидаҳои рафтор ҳуқуқу уҳдадориҳои иштирокчиёни ин ё он муносибатҳои чамъиятиро муқаррар ва танзим мекунанд.

Сохти меъёрҳои ҳуқуқи сохти мантиқии таркиби меъёри ҳуқуқ мебошад, ки аз шарту шароитҳои татбикии меъёр (гипотеза), ҳуқуқу уҳдадориҳо (диспозитсия) ва оқибатҳои номусоид барои вайрон карданӣ

диспозитсияи меъёр (санкция) иборат аст.

Сохти мөъёрҳон ҳуқуқдоро чунин хусусиятҳо мебошад:

1) Сохти меъёрҳои ҳуқуқ ин сохти меъёрҳо-қондаҳои рафтор аст. Ди-гар намудҳои меъёрҳои ҳуқуқ (меъёрҳои заминавӣ, меъёрҳо-мағҳумҳо, меъёрҳо-принсипҳо ва м.и.) сохти таркибии ҳудро нало-

2) Сохти мөъёрҳои ҳуқуқ алоқамандии унсурҳои дохилии он (гипотеза, диспозитсия ва санксия) мебошад. Унсурҳои таркибии мөъёрҳои ҳуқуқ бо ҳамдигар алоқаманданд ва беяқдигар вучуд дошта наметавонанд.

3) Сохти меъёрҳои ҳуқуқ ин сохти мантиқии меъёрни ҳуқуқ аст.

Соҳти меъёрҳои танзим-
кунанда ва ҳифзкунанда аз
ҳамдигар фарқ мекунад.
Меъёрҳои танзимкунанда
аз гипотеза ва диспозитсия
ва меъёрҳои ҳифзкунанда

бошад, аз гипотеза ё диспозитсия ва санксия таркиб ёфтааст.

Меъёрҳои ҳуқуқ мантиқан аз гипотеза, диспозитсия ва санксия иборат аст. Соҳти мантиқии меъёрҳои ҳуқуқ барои он омӯхта мешаванд, ки зимни ифодаи хаттии меъёрҳои ҳуқуқ, унсурҳои таркибии он ҳамеша пурра инъикос карда намешавад. Соҳти мантиқии меъёри ҳуқуқ бо чунин формулаи маъмул муайян карда мешавад: “агар..., пас..., дар акси

Агар..., пас..., дар акси ҳол". Агар шарту шароитҳо ҷой дошта бошанд (гипотеза), пас меъёр амалӣ мешавад (диспозитсия), дар акси ҳол чораи ҷавобгарӣ татбиқ мешавад (санксия).

гирифта шуда, маънош асос, фарзия мебошад. Гипотезаи меъёри ҳуқуқ хусусияти абстрактӣ (умумӣ) дорад. Гипотеза вобаста ба асосҳои зерин навъбандӣ карда мешавад: вобаста ба микдори шарту шароитҳо: оддӣ, мураккаб ва алтернативӣ; вобаста ба шакли ифодаёбӣ: умумӣ (абстрактӣ) ва маҳсус (казуалӣ); вобаста ба сатҳи муайян шарту шароитҳо: мутлақо-муайян, мутлақо-номуайян ва нисбӣ:

Диспозитсия қисми мейъери ҳуқуқ мебошад, ки қоидай рафторро муқаррар мекунад ва амали ишти- рокчиёни муносибатҳои ҳуқуқиро ба воситаи муқар- рал намудани ҳуқуқу ухда- дориҳо танзим мекунад. Диспозитсия аз меъёрҳо- қоидай рафтор иборат аст. Диспозитсия аз калимаи лотинии “disposititia” гириф- та шуда, маънояш ҷобаҷо- кунӣ, тақсимкунӣ мебошад.

Санксия қисми меъёри хуқук мебошад, ки оки-

батҳои номусоидро (чабобгариро), ки дар натиҷаи вайрон кардани қоидаҳои рафтори муқарраргардида ва ё манъгардида ба вучуд меоянд, муқарар мекунад. Санксия аз калимаи лотинии “sanctie” гирифта шуда, маънояш қарори қатъӣ, иҷозат мебошад. Санксияҳоро вобаста ба асосҳои зерин таснифандӣ кардан мумкин аст: вобаста ба ҳадди оқибатҳои номусоид: мутлақо муайян, нисбатан

муайян ва алтернативӣ; вобаста ба мазмуни чораҳои пешбинишуда: санксияи ҷаримавӣ ё сазодиҳанда, санксияе, ки ҷораи огоҳсо-зандагӣ, пешгиризорондандай ҳуқуқ; вобаста ба намудҳои ҷа-вобгарии ҳуқуқӣ: ҷиноӣ-ҳуқуқӣ, маъмурӣ-ҳуқуқӣ, интизомӣ-ҳуқуқӣ ва гражданӣ-ҳуқуқӣ; вобаста ба соҳаҳои ҳуқуқ: санксияҳои ҳуқуқи ҷинояти, санксияҳои ҳуқуқи маъмурӣ, гражданӣ, меҳнатӣ ва диг.

ҚОНУНИ МИЛЛЙ БА ИСЛОҲОТИ ИЧТИМОЙ АСОС ГУЗОШТ

Пас аз соҳибистикол гардидани ҶТ, масъалаҳои аввалиндарачаи давлатдории мо ин фурӯ нишонидани оташи ҷанги шаҳрвандӣ ва ба имзо расидани Созишномаи умумии истиқори сулӯҳ ва ризоияти миллӣ буд, ки ҳамааш таҳти роҳбарии хирадмандона ва некбинонаи Пешвои миллатамон зина ба зина таъмин шуд. Пешвои миллат тавонистанд, ки ҳалқи азиятдида тоҷикро, ки дар остонон ҷаҳони шавӣ зери таъсири ғояҳои бегона қарор гирифта, роҳи падару бобоёни ҳешро гум карда, то бародаркуш расида буд, боз бо ҳам сарчамъ намояндӯ ба ояндаи нек онҳоро ҳидоят кунанд. Пас аз расидан ба вахдати миллӣ масъалаҳои дигари иқтисодию иҷтимоӣ ва сиёсии фарҳангӣ, ки ҳар як ба ояндаи ҳастии давлатдории тоҷикон таъсири амиқ дошт, пешорӯи давлатдории ҷавони мөистода буд.

Яке аз масъалаҳои муҳим ба низом даровардани тартиби баргузории ҷаҳони маъракаҳо ва маросимҳои мardumӣ буд. Ба назар чунин менамуд, ки мardumi азияткашида, пас аз ҳазор соли бедавлатӣ боз ба орзу ормонҳои ҳеш расида, давлати миллии худро бо сарварии фарзона фарзанди миллаташ бунёд карду оташи ҷанги шаҳрвандиро фурӯ нишонда, дар баробари бунёдкорию ободкорӣ ба ташкили маъракаҳо ва хурсандиҳо меҳост, ки ҷангу ғубори ин ҷанги ҳонумонсӯзро аз дилиш дур созад. Ҕузашта аз он озодию истиқполият ва тинчию амонӣ ба онҳо чунин шароитро муҳайё кард. Аммо дар ин ҷода шаҳрвандони одӣ ба зиёдаравӣ роҳ доданд. Аз ҷониби дигар дар заминai паст будани сатҳи маърифати динии ҳодимони динӣ бисёр ҷаҳони маъракаҳои миллӣ ва маросимҳои динӣ, ки бояд дар доираи ҳонавода ва наздикин сурат мегирифтанд, ба маъракаҳои пурдабдабаву серхарочот табдил дода шуд. Масалан, гаҳворабандон, чиллагурезон, мӯйисаргирон ва ҳатнасур, ки маъракаҳои ҳонаводагӣ буданд ба маъракаҳои бузург табдил ёфтанд. Ин ҳолат дар ниҳояти кор ба манфиатҳои иқтисодию иҷтимоии шаҳрвандон зарари ҷиддӣ ворид намуд.

Дар партави эҳсоси ҳуднамоӣ шаҳрвандон новобаста аз вазъи иқтисодиашон ба зоҳирпаратӣ ва тақлидкорио ҳуднамоӣ даст зада, ҳаракат мекарданд, ки яке аз дигаре пурдабдабатар ва серхарочоттар маъракаҳои ҳешро гузаронад.

Президенти қишинар ҳамчун сиёсатмадори дурандеш ин ҳамаро ҷиддӣ муоина намуда, ҳанӯз дар соли 1999 бори аввал масъалаи танзими расму ойин ва маросимҳоро ба миён гузо-

шта буданд. Аммо қиёсу натиҷагириҳо нишон медиҳад, ки ин амри ҳайрро на ҳамаи мardum он замон дар ҷарданду ҷиддияти ин масъала ва моҳияти аслии онро фаҳмиданд.

Пас аз таҳлилҳои зиёд Президенти қишинар Эмомали Рахмон ин масъалаҳои тақороран дар соли 2007 бо мardum, аҳли илм ва уламои қишинар тавассути ҷаҳони шаҳрвандӣ омма баррасӣ намуда, муҳолифати ин падидаҳои манғифиро бо аҳкоми шароит ва Қонуни асосии қишинар қиёс намуда, оқибатҳои манғифиро дар ҳаёт событ намуда, барои мубориза бурдан бар зидди он заминайои воқеӣ омода ҷарданд. Аз сабаби он ки масъала аз назари танзими ҳуқуқӣ ва эътиқодӣ нозуқ буд, Президенти мамлакат Комиссияи корӣ аз ҳисоби ҷомеашиносон, ҳуқуқшиносон ва фаъолони давлатио ҷамъияти таъсис доданд. Комиссия вазъи баргузории ҷаҳони маъракаҳои қишинар омӯхта, бо мardum воҳӯрда, тақлифу пешниҳодҳои онҳоро қабул намуд. Дар натиҷа Комиссия бештар аз 20 ҳазор дарҳосту пешниҳодҳо қабул намуд, ки ҳамагӣ ба дастгiriи сиёсати Президенти қишинар дар масъалаи танзими расму оин ва ҷаҳони маъракаҳо баҳшида шуда буданд. Президенти ҶТ ин нуктаро дар суханронии худ зимни воҳӯрӣ бо аҳли ҷамоатчигии мамлакат оид ба танзими расму ойинҳо ва анъанау маросимҳои миллӣ 24 майи соли 2007 равшан ва возеҳ ҷамъbast намуданд: «Дар айни замон мо бояд як нуктаро донем, ки то расму ойин ва маросимҳои миллӣ дар ҷаҳони шаҳрвандон ба як низоми муйян надарорем ва ҳароҷоти беҳудаву зиёдатии марҷумро аз байн набарем, ба қабули татбиқи барномаҳои давлатӣ ва сарфи маблағҳои зиёд дар масъалаи паст қардани сатҳи камбизоатии аҳолӣ ба натиҷаҳои дилҳоҳу назаррасноил шуда наметавонем».

Ҳамин тавр ташаббуси Пешвои миллат бо дастgiriҳои ҳалқи Тоҷикистон ба як қонуни миллӣ табдил ёфт. Қонуни ҶТ «Дар бораи танзими анъана ва ҷаҳони маросимҳо дар ҶТ» рӯзи 8 июня соли 2007 қабул гардид. Мақсад ва вазифаи ин Қонун тавре, ки аз моддаи 1- и он бармеояд ин ҳимояи манфиатҳои иҷтимоии мardumi Тоҷикистон, мусоидат барои паст қардани сатҳи камбизоатӣ ва гирифтани пешроҳи ҳароҷоти зиёдатӣ, ки ба манфиатҳои иқтисодӣ ва фазои маънавии ҳаётӣ шаҳрвандон зарари ҷиддӣ ворид менамоянд, инчунин танзими анъана ва ҷаҳони маросимҳо дар асоси дастовардҳои фарҳанги миллӣ ва тамаддуни ҷаҳонӣ мебошад.

Акнун тайи 10 сол мешавад, ки ин Қонун дар фазои қишинар азизамон мавриди амал қарор дорад. Муҳтарон Пешвои миллат бори дигар исбот соҳтанд, ки тавассути қонуни миллӣ мевтон сатҳи зиндагии мardumро ба беҳбудӣ овард, тавассути танзими расму ойинҳо сарфаву сарштакориро дар баргузории маъракаҳо, ки дар хирadi мardumi мо аз аввал ҷой доштанд, эҳдо намуд.

Дар зарфи ин 10 соли амали Қонун тавре, ки мақомоти ваколатдор ҳабар медиҳад, амали Қонун натиҷаҳои назаррасро бадаст овардааст. Аз ҷумла:

- 1) Дар зарфи 10 соли амали Қонун дар баргузории 1 млн. 429 ҳазор маъракаҳо шаҳрвандони ҷумҳурӣ тавонистанд 17 миллиард 269 миллион сомониро сарфа намоянд. Ин худ гувоҳи он аст, ки баргузории ҷаҳони маъракаҳо ба низоми муйян даромада, теъдоди онҳо дар давоми сол ҳисобӣ гардидаанд. Дар баргузории ҷаҳони маъракаҳо сарфо сарштакориро ба ҳуқми анъана даромада, аз байн бурдани маросимҳои хурофотӣ ва маъракаҳои зиёдатӣ ба расмият даромад.

- 2) Баргузории маъракаҳои ҳурсандӣ, то қабули Қонун, алалхусус маъракаҳои ҳурсандии тӯйи домодио арӯсӣ аз се рӯз то як ҳафта ва маъракаҳои ҳурсандии ҳатнасур то ду рӯз бо иштироки шумораи беҳад зиёдӣ меҳмонон идома мейeft. Феълан ба чунин тарз баргузор намудани маъракаҳои ҳурсандӣ ба мушоҳида нарасида, онҳо баъди соати корӣ ва рӯзҳои истироҳат дар доираи соати муйян ва шумораи муйянни меҳмонон барпо мегарданд.

- 3) Дар радифи амалишавии ҳидоятҳои Пешвои миллат ва барномаҳои иқтисодиву иҷтимоии Ҳукумати ҶТ баҳри паст қардани сатҳи камбизоатӣ дар баробари дигар заҳматҳои Ҳукумат саҳми Қонуни мазкур низ эҳсос мешавад. Ҕунончӣ, агар сатҳи камбизоатӣ аз соли 1999 то соли 2007 аз 81% то 53% поён рафта бошад, новобаста аз буҳрони молиявию иқтисодии ҷаҳонӣ дар соли 2008 ва буҳрони солҳои охир сатҳи камбизоатӣ аз 53 фоизи соли 2007 то 31 фоизи соли 2015 кам карда шуд. Инчунин, новобаста аз афзоиши ҳамасолаи дуюнимроизаи аҳолӣ, сатҳу сифати зиндагии мardum хеле беҳтар гардида, дарозумрии миёнаи шаҳrвандon то 73,5 сол боло раftast. Таъсири Қонуни мазкур ба чунин равандҳо дар шароити вазнини молиявию иқтисодии ҷаҳонӣ бағоят назаррас гардид.

- 4) Амали Қонун барои кам гардидани забҳи ҷорвои калон ва ҳурд шароит фароҳам овар-

Faafor ҲАЛИМ
донишҷӯи соли 1

да, барои нигоҳ доштани ҷорвои наслдех мусоидат намуд. Дар давоми амали Қонун дар зиёда аз 1 миллиону 429 ҳазор маъракаҳо беш аз 896 ҳазор сар ҷорво (аз ҷумла ҳудуди 135 ҳазор ҷорвои калон ва 761 ҳазор ҷорвои ҳурд) забҳ гардид. Барои ин миқдор маъракаҳо дар давраи то қабули Қонун ҷаҳони ҳуқуқи анъана даромада, аз байн бурдани маросимҳои хурофотӣ ва маъракаҳои зиёдатӣ ба расмият даромад.

- 5) Қонун ба эҳёи анъанаи неки ниёғон, баргузории тӯйи ҳайриявӣ ва дастаҷамъона мусоидат намуд. Дар ин давра дар миқёси ҷумҳурӣ ҳатнасури зиёда аз 96 ҳазор нафар кӯдакон ва тӯйи домодио арӯсӣ беш аз 5 ҳазор ҷуфтӣ ҷавон аз оилаҳои камбизоат ба тариқи дастаҷамъӣ барпо гардид.

Тавре, ки мушоҳида мешавад ин Қонун ҳимоятари манфиатҳои давлату миллат буда, баҳри баланд бардоштани сатҳи зиндагии мardum ва аз байн бурдани афзоиши сатҳи камбизоатӣ, инчунин таъмини шароити зиндагии арзанд баҳри расидан ба ҳадафҳои давлати иҷтимоӣ мусоидат менамояд.

Хуллас, имрӯз дар ҷамъbastи даҳ соли амали Қонун ҳаминон гуфтан ба мавриди аст, ки дар илми таърихи ҳуқуқ кам қонунеро пайдо намудан мумкин аст, ки ин миқдор барои мardum сабуки ҷорвои башад ва вақт ҳамчун довари бузург бори дигар событ соҳт, ки иқдоми Пешвои муҳттараҳои миллат Эмомали Рахмон дар масъалаи ба танзим даровардани ҷаҳони маъракаҳо тавассути қонуни миллӣ бениҳоят саривақтӣ ва амри зарурӣ буд.

Хар гоҳе мо истилоҳи «чавон» ё «чавонон»-ро ба забон мегирим, зери мағфуми он шахс ё гурӯҳи афроде фаҳмида мешавад, ки қишири қавиирод, пешбаранд ва созандай дилҳоҳ давлату миллатанд. Яъне, он неру, қувва, тафаккур ва часорате, ки чавонондоранд, ашхоси дигар қисме аз онро доранд ва ё умуман надоранд. Ё ба ибораи дигар, он корепро, ки чавонон карда метавонанд, шояд калонсолон натавонанд. Имрӯз ҳамаи мо тавассути ВАО-и дохилу хориҷ мушоҳид мемономаём, ки чавонон бо азму ирова, илму дониш ва тавонониуҷа часорат ба чи пешравиҳо назаррас ва ҳайратангез ноил гашта истодаанд ва боз ҳам чомеаи ҷаҳонниро аз он дарак медиҳанду исбот

дан хостам.

Дар қонунгузории кишвар санади меъёри-ҳуқуқиеро дарёфтам, ки ҳуқуқу озодӣ, имконоту кафолати амалигардии онҳо ва инчунин вазифаҳои чавононро дарбаргирифта, барои ҳалли мушкилоти чавонон дар ҷомеа равона гаштасаст. Қонуни ҶТ «Дар бораи чавонон ва сиёсати давлатии чавонон» аз соли 2004 инҷониб қабул ва мавриди амал қарор гирифтасаст. Ин қонун дар ҳақиқат кафили рушди зеҳнӣ ва татбиқунандай нияту мақсадҳои неки мӯжавонон дар роҳи ростро танзимкунандаст. Бале ин қонун аст. Барои дар амал татбиқ намудани он иrodai калонсолон низ зарур, мӯжим ва ҳатто ҳалкунанда будааст.

Моддаи 3-и қонуни мазкур мақ-

Мутаассифона, аксари чавонони мо аз мавҷудияти чунин қонун умуман дарак надоранд. Онҳое, ки дарак доранд, онро дар амал татбиқ карда наметавонанд. Онҳое, ки дар амал татбиқ намудан меҳоҳанд, зӯрашон намерасад ё соддатар карда гӯем, бъязе аз калонсолон намегузоранд, ки он ҳама ҳуқуқу кафолатҳои чавонон амалӣ карда шаванд. Новобаста аз ин, чавонони рӯшанфир, созандаву пешбаранд, хулоса он фарзандони ғамҳори миллат ҳастанд, ки ба синну соли чавонони нигоҳ накарда, меҳоҳанд дар баробари калонсолон баҳри рушду тараққиёт ва пешравии давлату ҷомеа саҳмгузор бошанд, мутаассифона аз тарафи калонсолоне, ки имкони дасти ёрӣ да-

Мавзухон ХАМИДОВ
денишҷӯи соли 5

ЧАВОНОН – НЕРУИ ПЕШБАРАНДА

мекунанд, ки дар ҳақиқат чавонон тавоноянд ва метавонанд ҷомеаро, ҳатто давлатро идора кунанд.

Парчамбардори давлат, муарриғари миллат, сазандагони Ватан, ободгари ҷомеа, ҳомии артиш, посбони марз, эҳёғари суннатҳои миллӣ, идомадиҳандай насл ва пешбарандай соҳаҳои муҳталифи ҷомеа чавонон буданду ҳастанду мемонанд ва мебояд онҳоро дуруст тарбия намуд. Тарбияи дурусти мо бошад, пеш аз ҳама аз қонунгузории кишвар ва баъд аз калонсолони мо вобаста аст. Яъне, қонун танзимкунандай ҳуқуқу вазифаҳои мо дар назария ва калонсолон кафилу имкондиҳандай рушди ҳамаҷонибаи чавонон дар амалия мебошанд.

Чавонон неруманданд ва метавонанд ҳам созанда бошанд ва ҳам сӯзанда. Пас, чӣ бояд кард то чавонони мо созанда бошанд на сӯзанда? Посуҳи ин суолро муддатҳост мечӯям ...

Аммо посухе, ки дар ҳақиқат дарҳӯри он бошад, намеёбам, лекин ҳанӯз мечӯям. Баъдан, назарияро бо амалия муқоиса наму-

сад ва принциҳои сиёсати давлатии чавононро муқаррар намудааст, ки иборатанд аз мусоидат ба инкишофи маънавӣ, фарҳангӣ, иҷтимоию ҷисмонии чавонон, ҳифзи ҳуқуқу ва манфиатҳои чавонон, муҳайё соҳтани шароит барои мустақилона ва бо ҳисси масъулият ширкат кардани чавонон дар ҳаёти ҷамъияти, дастгiriи моддӣ, молиявӣ ва иҷтимоии чавонон, инчунин ташабbusҳои аҳамияти иҷтимоидоштаи онҳо, баробарии ҳуқуқҳои қонунии чавонон ва гурӯҳҳои дигари аҳолӣ, имкониятҳои васеи чавонон барои интиҳоби роҳи ҳаёт, ҳуқуқи баробари чавонон ба дастгiri давлатӣ, нигоҳдорию ҳифзи саломатии ҷисмонӣ ва рушди маънавии чавонон, ташаккули ҳисси ватандӯстӣ ва шаҳрвандии онҳо, муҳайё соҳтани шароити мусоидат барои истифодаи ҳуқуқҳои иҷтимоию иқтисодӣ, сиёсӣ ва шахсӣ, иштироқи бевоситаи чавонон дар раванди ташаккуlu татbiқi сиёсат ва барномаҳо, ки ба онҳо тааллуқ доранд ва бо дигар принциҳо асос ёфтааст.

роз кардан ба чавононро доранд, valee ноумед карда мешаванд. Баъзе аз калонсолоҳо дасти ёрӣ дароз кардан як тараф истад, ҳатто нияту нақшai чавононро барбод дода, онро аз саҳна баровардан меҳоҳанд. Намедонам барои чӣ? Аз чӣ сабаб бошад, ки баъзе аз калонсолони мо чавононро дар паҳлӯшон дидан намехоҳанд? Барои чавонон буданашон магар? Охир чавонон пешбарандай ҷомеа ҳастанд! Ё ин ки ба донишу неруи чавонон боварӣ надоранд ва ё ҳарос доранд, ки чавонон аз онҳо пештар мегузаранду ҷояшонро мегиранд? Ҳамаи ин сӯлҳои белосуҳ баъдан ба зеҳну мағкураи мо чавонон афсӯс, ки таъсири манғӣ мерасонад. Чавононро (моро) рӯшнишкаста, ноумед ва аз ҳама хатарнокаш ин аст, ки бадҳоҳ мегардонанд.

ЭЪТИБОР НАДОРАД

Дафтарчай имтиҳонии денишҷӯи соли 2-и шуъбаи рӯзонаи умумии факултети ҳуқуқшиносӣ Давлатшоев Назаралӣ Раҳматшоевич бо сабаби гум шуданаш аз эътибор соқит дониста шавад.

Агар ҳар як чавон бо дастгирии калонсолон дар рӯҳияи неки инсондӯстӣ, ватандӯстӣ, ростқавӣ, поквиҷдонӣ, боимонӣ ва рафтори писандида ба камол расад, ояндаи дураҳшоне давлату миллати моро интизор аст. Пас, ҷаро чунин мекунанд? Шояд онҳо хуб дарк накунанд, valee бо ин амалашон моро бисёр рӯшнишкаста, ғамгин ва ноумед мекунанд. Ҳамон завқу шавқ, ҳамон шӯру ҷӯш ва неруи созандагии моро мекушанд, оташи қалbamонро хомӯш мекунанд ва ба нияту нақшашо ва муроду мақсадҳои некамон зарба зада, ормонҳои чавониямонро сард месозанд.

Маҳз чунин омилҳо ба бадҳоҳ шудани чавонон боис шуда метавонад. Онҳоро аз роҳ мебарорад, ноҳақ мегардонад, дилсард месозад ва барои ба роҳи бад, фасод, беадолатӣ рафтани чавонон замина фароҳам меорад. Ҳамон шӯру шарари чавонӣ ва ҳамон тавонмандиу нерумандии чавониро оҳиста-оҳиста аз ботини чавонон чун таркиши азим бурун меорад, ки аз он ҳама зарар мебинанд. Яъне, чавононро аз доираи худ дур кардан, ҳуқуқи онҳоро поймол намудан, ба таълиму тарбияи онҳо аҳамият надодани баъзе калонсолони мо, ки вазифадоранд барои дастгирии мо, бар зарари худи мову онҳост. Шояд эҳсос нақунанд, valee бо ин амалҳои шонамефаҳманд, ки такягоҳи худро аз даст медиҳанд.

Ҳамеша мегуфтам, мегӯям ва ҳоҳам гуфт, ки ояндаи босубот, пешравиҳои пайдарпай, тараққиёти комил, рушди тамоми соҳаҳо, гулгулшукуфоии Ватан аз неруи чавонони соҳибхирadi миллат во-баста аст. Чавононро дар ҳама самт дастгirий мебояд кард. Чунки чавонон ниёз доранд ба дастгiri Шумо – калонсолон. Пас, андеша кунед!

Мо чавонон неруи пешбарандаем ва мо дар якъоягӣ метавонем Ватани худро обод намоем. Ҷаҳду талоши мо низ бо ҳамин мақсад буду ҳаст.

СОЛИ ЧАВОНОН – АМРИ ТАЪРИХИСТ

Шукрона
РУСТАМЗОДА
денишчӯи соли 1

Дар рафти Паёми имсолаи Асосгузори сулҳу вахдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ, мұхтарам Эмомали Раҳмон ба Маҷлиси Олии ҶТ бо таваҷҷуҳи мумтоз ба насли чавони кишвар соли 2017 “Соли чавонон” эълон гардид. Ташибуси мазкур, агар аз як тараф ба руқнҳои иҷтимоии демографӣ ва сиёсӣ-стратегӣ работ дода шавад, аз тарафи дигар хусусияти таъриҳӣ дорад. Зоро насли чавони кишвар ҳанӯз аз рӯзҳои аввали мустақилият дар бунёди давлати соҳибистиклоп, демократӣ, ҳуқуқбунёд ва дунявӣ саҳми худро гузаштааст. Шеъри шогирданаи худро ба соли чавонон мебахшам.

Мо чавонон оқилу созандаем,
Раҳнамои имрӯзу ояндаем.
То ҷаҳон боқист, боқист офтоб,
Дастири давлати пояндаем.
Мо қабои сулҳ бар тан мекунем,
Шуқри ободии меҳан мекунем.
Дам ба дам аз сурмаи хоқаш
ба ҷашм,
Оре, бале дида равшан
мекунем.

Фарзона АСОЕВА
денишчӯи соли 1 (ФҲҲ),
Узви ҳақиқии АИ ҶТ

Даврони чавонӣ – даврони тиллоии умри инсонӣ, айёми ранганиҳои ҳаёт ва неруву қудрати бузург аст, ки дарки аҳамияти воло ва саривақтии ин айём барои зебо ва пурсамар гузаронидани он шарти муҳим аст. Беҳтарин марҳилаи умри инсонӣ низ марҳилаи чавонӣ мебошад. Ҷаро? Чунки соҳтмони бинои шахсияти инсон ҳанӯз аз айёми кӯдакӣ шурӯъ шуда, охирин хиштҳои тиллоии он дар айёми чавонӣ гузашта мешавад, ки марҳилаи ташаккули шахсияти инсонист. Ба қавли меъмо-

ри машҳури ҷаҳонӣ Микиланчела “Инсон дар тӯли ҳаёти худ танҳо як шоҳкорӣ месозад – ХУДАШРО”. Бартарияти маҳсуси даврони чавонӣ ин доштани неруву қудрат дар баробари ақлу заковат аст. Зоро дар айёми кӯдакӣ инсон гарҷанде неруву дорад, аммо заковату андешарониаш комил нест. Дар даврони пирӣ бошад, баръакс заковату андешаронии комил дошта, неруву қудрат надорад. Маҳз даврони чавонӣ аст, ки аз ин ду вижагии маҳсус барҳурдор асту ба ҳамин далел “Даврони тиллоӣ”- и умри инсонӣ номида шудааст.

Лутфия КАТАХОНОВА
денишчӯи соли 1

Ватан гӯям, ҷаман ояд ба ёдам,
Заминал гул кунад андар
ниҳодам.
Агар созад касе қайҳонкушӣ,
Ватанро дар дили худ ман
кушодам.

Тамоми чавононро зарур аст, ки ватандӯсту ватанпарвар бошанд ва барои сайқал додани дениши худ қӯшиш ба ҳарҷ диханд. Чунин сифатҳои волоро ҳамса拜ки ман Рустамзода Ш. шуқрона доро мебошад. Рустамзода Ш. дар овони мактабхонӣ низ хеле фаъол буда, то имрӯз соҳиби 7 медал гаштааст. Ӯ дар олимпиадаи сатҳи ҷумҳурияӣ аз фанни асосҳои давлат ва ҳуқуқ ширкат ваарзида, бо гирифтани 92 ҳол соҳиби медали тилло мегардад. Аз ӯ боре пурсидам, ки омӯзиш ё ин ки илм андуҳтан чӣ маъно дорад, ӯ чунин посух дод: “Омӯзиш ё ин ки илм андуҳтан ин аз зиндори ҷаҳолат нақబ қандан ба сӯи рӯшноии адолат аст”.

Мо низ шуқрона мекунем, ки Шуқрона ҳамса拜ки мо мебошад ва бо пайравӣ аз Ҷаноби Олий дар вучуди ӯ ояндаи дурахшонро мебинем.

Раҳматулло САИДОВ
денишчӯи соли 4 (ФҲҲ)

Яке аз масъалаҳои асосие, ки Асосгузори сулҳу вахдати миллӣ – Пешвои миллат, мұхтарам Эмомали Раҳмон дар Паёми имсолаи худ зикр намуданд, ин раванди омода намудани олимони чавон вобаста ба талаботи соҳаҳои гуногуни кишвар мебошад. Давлат ва Ҳукумати ҶТ дар давоми солҳои Истиқолият барои дастгирии чавонони соҳибистеъдоду лаёкатманд тадбирҳои назаррасро анҷом дода истодааст. Ҳукумати мамлакат имрӯз дар кишвари азизамон барои ба таҳсил фаро гирифтани чавонон шароитҳои мусоид фароҳам овардааст.

Мехрангез САМАДОВА
денишчӯи соли 3

Яке аз мушкилоти асосие, ки ҷомеаи имрӯзai моро ба ташвиш овардааст, даст задани чавонону ноболигон ба ҷиноят мебошад. Аз назари мо даст задани чавонону ноболигон ба ҷиноят ин пеш аз ҳама аз паст будани сатҳи шури ҳуқуқии ҷомеа, бепарвонии падару модарон дар таълиму тарбияи фарзанд, ҷой надоштани яқдигарфаҳмӣ дар байни аъзои оила, надоштани дениши коғии динию ҳуқуқӣ вобастагӣ дорад. Дар пешгири намудани ҷинояткорӣ тамоми мақомоти ҷумҳуриро мебояд, ки амалан бо аҳли ҷомеа, аз ҷумла бо чавонону ноболигон воҳӯрӣ ва машваратҳоро зиёд гузаронанд ва фаҳмиши ҳуқуқии онҳоро баланд бардоранд.

Ҳасанҷон
ФАЙЗУЛЛОЕВ
раиси созмони
чавонони факултет

Имрӯз вазифаи аввалиндараҷаи мо - чавонон таҳқими сулҳу вахдат ва нигоҳдории оромии мамлакатамон ба ҳисоб меравад. Аз ин лиҳоз, ҳар як чавон, ки худро соҳибватан меҳисобад, бояд ҳеч гоҳ мағҳумҳои озодӣ, Истиқолият ва Конститутсияро аз мадди

назар дур насозад. Ҳамаи андешаву кӯшиши худро ҷиҳати таъмини волоияти қонун, болоравии эҳсоси ҳудшиносию худогоҳӣ, ифтиҳори миллӣ, ватандӯстиву ватанпаратӣ, таҳқими вахдат равона созем. Имрӯз вақти он расидааст, ки тамоми қувваю неруи зеҳҳии худамонро баҳри созандагиву ободкорӣ ва фароҳам овардани муҳити солим дар ҷомеа равона намуда, талош намоем, ки Тоҷикистон дар баробари кишварҳои пешрафтаи ҷаҳон қарор гирад.

Ҳакимов МУҲАММАД
денишчӯи соли 2

ҶТ бо баробари ба даст овардани Истиқолият зарурӣ ташаккул ва амалий намудани сиёсати давлатии чавононро дарк кард. Қадамҳои аввалин дар ин самт, яъне дар роҳи ташаккули сиёсати давлатии чавонон, бâъд аз 6 моҳи ба даст овардани Истиқолият оғоз гардид. Аз ҷониби Шӯрои Олии ҶТ қабул гаштани қонуни алоҳида «Дар бораи сиёсати давлатии чавонон» далели ин гуфтаҳост. Вокеан, чавонон қувваи бузургу созанде мебошанд, ки ҳар як давлату миллат аз онҳо умеди зиёде дорад. Зоро чавонон бузургтарин сармояе мебошанд, ки ояндаи давлату миллат аз онҳо вобаста аст.

Суҳайлӣ ХОҶАЕВ
денишчӯи соли 1 (ТҲМК)

Бояд қайд кард, ки имрӯз ҳуқумати мамлакат сиёсати чавононро дастгирӣ намуда, дар ҳамаи соҳаҳои ҳаётан муҳим саҳми чавононро наzarрас унвон намудааст. Асосгузори сулҳу вахдати миллӣ – Пешвои миллат, мұхтарам Эмомали Раҳмон борҳо таъқид намудаанд: “Чавонон бояд номбардори ниёғони хирадманд, сулҳпарвар, эҷодкор ва баору номуси хеш бошанд”. Мо чавонон бояд сазовори ғамҳориҳои Пешвои миллат бошем ва барои пешрафт, сулҳу субот ва гулгулшукӯфоии кишвари хеш саҳми арзанди ҳудро гузорем.